

Hukuk Tarihi ve Hukukun Uyumlaştırılmasına İlişkin Çalışmalar Bağlamında 2024 TARİHLİ ALMAN KANUN TASARISINA GÖRE TAHKİM SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ*

*Form of Arbitration Agreement According to the German Draft Law of 2024
with a Short Introduction to Legal History and Efforts for Harmonization of Law*

Prof. Dr. Ali Cem BUDAK**
Dr. Öğr. Üyesi Cansu KORKMAZ***

Öz: Tahkim sözleşmesi yazılı şekil şartına tâbidir. Günümüzde tahkim sözleşmesinin ayrıntıda farklılıklar arz etmekle beraber hemen hemen bütün hukuk sistemlerinde yazılı şekle bağlandığı görülmektedir. Ancak tahkim sözleşmesi yönünden yazılı şekil şartının gerekliliği ve ayrıntıları bugün de tartışılmaktadır. Tahkim sözleşmesine dair yazılı şekil şartının yeniden ele alınması gerektiğine ilişkin güncel gelişmelerden birini, 18 Nisan 2023 tarihinde yayımlanan 26 Haziran 2024 tarihinde revize edilen Alman Tahkim Hukukunun Modernleştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısı oluşturmaktadır. Bu kanun tasarısında, tahkim hukuku alanında önemli değişiklikler yapılması öngörülmekte ve tahkim sözleşmesinin şekline ilişkin düzenlemelerin değiştirilmesi önerilmektedir. Tahkim sözleşmesi hakkında gelecekteki gelişmelerin ve bu gelişmelerin Türk hukukuna yansımalarının öngörülebilmesi için Alman tahkim hukukundaki değişiklik çabalarının ele alınmasında fayda vardır. Bu amaçla yapılan söz konusu çalışmada, hukuk tarihi ile karşılaştırılmalı hukuk açısından yazılı şekil şartının gelişimi, yazılı şekil şartının amacı ve işlevi üzerinde kısaca durulduktan sonra, tahkim hukukunun modernleştirilmesi kapsamında öngörülen tahkim sözleşmesinin şekline dair değişiklik gerekçeleri tartışılmakta; tahkim sözleşmesinin şekli hakkında Almanya'da yapılan güncel tartışmaların Türk hukuku bakımından bir örnek teşkil edip etmediği değerlendirilmektedir. **Anahtar Kelimeler:** tahkim hukuku, tahkim sözleşmesi, şekil, yazılı şekil, yabancı hakem kararlarının tenfizi.

Abstract: Arbitration agreement is subject to a written form requirement. Although the details may vary, arbitration agreements are required to be in written form in almost all legal systems. However, the necessity and details of the written form requirement for arbitration agreements are still being debated today. One recent development that suggests the need to reconsider the written form requirement for arbitration agreements is the Draft Law on the Modernization of German Arbitration Law, published on 18 April 2023 and revised on 26 June 2024. This draft law propose significant changes in the field of arbitration law, including amendments to the regulations regarding the form of arbitration agreements. In order to anticipate future developments regarding arbitration agreements and their implications for Turkish law, it would be beneficial to examine the efforts to amend German arbitration law. In this study, after briefly focusing on the development of the written form requirement and its purpose and function from the perspective of comparative law and legal history, the reasons for changes regarding the form of the arbitration agreement are examined within the scope of the modernization of arbitration law. It is also evaluated whether the current discussions in Germany regarding the form of arbitration agreements constitute a model for Turkish law. **Key Words:** arbitration law, arbitration agreement, form, written form, enforcement of foreign arbitral awards.

* Bu çalışma, Türk Tahkim Akademisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası Tahkim Uygulama ve Araştırma Merkezi, İbn Haldun Üniversitesi Uyuşmazlık Çözümü Uygulama ve Araştırma Merkezi ile Ankara Ticaret Odası işbirliği ile düzenlenen 28 Nisan 2025 tarihli I. Ankara Tahkim Günü sempozyumunda sunulan tebliğin genişletilmiş ve güncelleştirilmiş halidir.

** İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi, acbudak@ticaret.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-3756-4964

*** Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, ckorkmaz@aybu.edu.tr
ORCID: 0000-0003-3362-1703, ror.org/05ryemn72

Makale Geliş Tarihi: 15.08.2025, Makale Kabul Tarihi: 15.09.2025

GİRİŞ

1877 tarihli Alman Medeni Usul Kanunu'nun tahkime ilişkin hükümleri, 1985 tarihli Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu'nun Milletlerarası Ticari Tahkim Model Kanunu (UNCITRAL Model Kanunu) dikkate alınarak 1998 yılında yürürlüğe giren Alman Tahkim Hukuku Reform Kanunu ile geniş ölçüde reforma tâbi tutulmuş idi¹. Böylece Alman Medeni Usul Kanunu'nun tahkime dair onuncu kitabında, UNCITRAL Model Kanunu'nun dayanak teşkil ettiği esaslı değişiklikler yapıldı. Hâlihazırda tahkim hukukunda önemli değişiklikler yapılmasını öngören 18 Nisan 2023 tarihinde yayımlanan 26 Haziran 2024 tarihinde ise revize edilen Alman Tahkim Hukukunun Modernleştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısı bulunmaktadır². Bu kanun tasarısı, tahkim hukukunun günümüz ihtiyaçları ve 2006 yılında UNCITRAL Model Kanunu'nda yapılan değişiklikler bakımından uyarlanması ve Almanya'nın tahkim yeri olarak rolünün artırılmasını amaçlamaktadır³. Bu doğrultuda, Almanya'nın tahkim yeri olarak daha cazip hâle getirilmesi ile UNCITRAL Model Kanun'dan sapılmaması noktaları arasında denge kurulmaya çalışıldığı görülmektedir.

Anılan kanun tasarısı, talep üzerine tahkim sözleşmesinin geçerli olup olmadığının mahkemece tespit edilmesi, taraf çokluğu halinde hakem atanması, yabancı tahkim yargılamalarında verilen ihtiyati tedbir kararlarının icra edilmesi, tahkim yargılamasında video konferans yoluyla duruşmaların yapılması, hakem kararlarının elektronik ortamda verilmesi, Alman Hukukunda evvelce ilk derece yargı kararlarına ilişkin yazılması caiz görülmeyen kararın sonucu ya da kararın gerekçesi hakkındaki muhalefet şerhinin hakemin karşı oyu olarak yazılmasına ve yayımlanmasına cevaz verilmesi, ticaret mahkemelerinin tahkimde rolünün artırılması, tahkim yargılamalarında belgelerin İngilizce olarak sunulması ve ticaret mahkemelerinde tahkime dair yargılamaların tarafların rızasıyla İngilizce dilinde yürütülmesi gibi önemli değişiklikler içermektedir. Bu değişikliklerin yanında, Alman Medeni Usul Kanunu'nun tahkim sözleşmesinin şeklinin düzenlendiği § 1031 hükmünün yeniden yapılandırılması önerilmektedir. Bu çalışmayla, Alman tahkim hukukunun modernleştirilmesi amacıyla öngörülen değişikliklerden biri olan tahkim sözleşmesinin şeklinin ele alınması amaçlanmaktadır.

Çalışmada yazılı şekil hakkında kısa bir hukuk tarihi ve karşılaştırmalı hukuk bilgisi sunulduktan sonra, yazılılık şartının amacı ve işlevi değerlendirilmektedir. Daha sonra 26 Haziran 2024 tarihinde güncellenen Alman Tahkim Hukukunun Modernleştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısında yer verilen tahkim sözleşmesinin şekline ilişkin değişikliğin gerekçelerine ve

¹ Gesetz zur Neuregelung des Schiedsverfahrensrechts (Schiedsverfahrens-Neuregelungsgesetz - SchiedsVfG), 22.12.1997, BGBl. I 1997 S. 3224.

² https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/2023_Modernisierung_Schiedsverfahrens_recht.html?nn=110518, s.e.t. 02.04.2025.

³ Uluslararası Ticaret Odası'nın (ICC) 2024 yılı istatistiklerine göre ICC tahkiminde en sık tercih edilen tahkim yerlerine dair listeye ve Almanya'nın tahkim yeri olarak sırasına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. <https://iccwbo.org/news-publications/news/icc-dispute-resolution-statistics-2024/#top>, s.e.t. 02.04.2025.

kapsamına değinilmekte, son olarak da tahkim sözleşmesinde yazılı şekle dair güncel gelişmeler Türk hukuku bakımından ele alınmaktadır.

I. HUKUK TARİHİ İLE HUKUKUN UYUMLAŞTIRILMASINA İLİŞKİN ÇALIŞMALAR AÇISINDAN YAZILI ŞEKİL HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

Yazılı şekli öncelikle hukukçuları en fazla meşgul eden hukukî işlemler olan sözleşmeler bakımından ele almak gerekir. Roma hukukunun klasik döneminde aynı sözleşmeler ile sözlü sözleşmeler yönünden şekil şartı aranmamasına karşın, sözlü sözleşmeler ile yazılı sözleşmeler şekil şartına tâbi kılınmıştır⁴. Ancak Roma hukukunda asıl olarak sözlü sözleşmelerin ön plana çıktığı, yazılı sözleşmelerin yaygın olarak kullanılmadığı dikkate alındığında yazılı şeklin geniş bir yer tutmadığı anlaşılmaktadır.

İslam hukukunda erken dönemlerden itibaren işlemlerin belgelendirilmesine başlanmış ve Hicri II. yüzyıldan itibaren bu belgelerin düzenlenmesine ilişkin kurallar tespit edilmiştir⁵. Hukukî işlemleri kayıt altına almak üzere düzenlenen şürût, şart, vesika, kitâb, hüccet, zıkr, sakk, kabâle şeklinde ifade edilen bu belgeler, hatırlatma aracı veya inkâr hâlinde ispat aracı olarak kullanılmış; anılan belgelerde tanıkların yer alması temel şart olarak aranmıştır⁶. Bu bağlamda, senetle ispat kuralının olmadığı, yazılı şeklin geçerlilik şartı olarak büyük rol oynamadığı ve yazılı belgenin dikkate alınabilmesi için tanığın gerekli olduğu görülmektedir⁷.

Mecelle’de yazılı şekle dair durumun farklı olmadığı anlaşılmaktadır. Mecelle’nin 69’uncu maddesinde, “Mükâtebe, muhataba gibidir.” şeklindeki düzenlemeyle, sözlü irade beyanının yazılı irade beyanı ile aynı sonuçları doğurduğu öngörülmüştür. Buna göre sözleşmenin yapıldığı yerden uzakta bulunan kişinin gönderdiği mektup veya telgraf, akit meclisinde yapılan hitap gibi değerlendirilmiştir⁸. Hazır olmayanlar arasındaki yazışma, hazırlar

⁴ Türkân Rado, Roma Hukuku Dersleri Borçlar Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2016, s. 62-63; Özlem Söğütlü Erişgin, Roma Hukukunda Tarihsel Gelişimi İçerisinde Contractus (Sözleşme) Kavramı ve Sözleşmesel Sorumluluk Ölçütleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 36 vd.; Elvan Sütken, “Roma Hukukunda Stipulatio (Sözlü Sözleşme)”, C. 11, S. 1, 2025, AndHD, s. 205. Roma hukukunun klasik döneminde sözleşmelerin tasnifine dair ayrıntılı bilgi için bkz. Bülent Tahiroğlu, Roma Borçlar Hukuku, Der Yayınları, İstanbul, 2014, s. 104-105; Rado, s. 61; Söğütlü Erişgin, s. 31; Sütken, s. 205.

⁵ Şenol Saylan, “İslam Hukukunda Senet Tanzimi ve Senetlerin Şekil Şartları”, C. 3, S. 1, 2016, KTÜİFD, s. 64.

⁶ Saylan, s. 66, 78.

⁷ Bu konuda mezhepler arasında yorum farklılığı olduğunu belirtmek gerekir. Maliki yorumuna göre tanıkların yazı ve imza hakkında beyanda bulunması gerekir. Tanıklar ilgili yazının ve imzanın belirli bir kişiye ait olduğunu beyan ederken ilgili kişi hazır bulunmayabilir. Hanefi yorumuna göre tanıkların yazı yazılırken ve imza atılırken tarafların iradelerinin o yönde mutabık kaldığına dair beyanda bulunmaları gerekir. Bkz. İbrahim Ülker, “Osmanlı Yargılama Hukukunda Yazılı Delil Olarak Hüccet”, C. 33, S. 1, 2025, SÜHFD, s. 822, dn. 14, 823.

⁸ Ahmet Özdemir, “Akitlerde İrade Beyanı”, C. 8, S. 2, 2008, ÇÜİFD, s. 126.

arasındaki konuşma gibi kabul edilmiştir⁹. Mecelle'nin yürürlükte olduğu dönemde, mahkemeler tarafından verilen ilâm haricinde belgeler de düzenlenmiştir¹⁰.

Avrupa'da ise Orta Çağ'da, kilise hukukunun gelişmesiyle yazılılık yargılama usulünde ve ispatta rol oynamaya başlamış¹¹, özellikle Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin hukukunda yer bulmuştur. Bu meyanda 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun senetler hakkındaki hükümlerinin me hazının Fransız Medeni Kanunu olduğunu belirtmek gerekir. 1086 sayılı Kanun'un hükümleri senedi ispat vasıtası teşkil etmek yönüyle düzenlediği gibi yazılı şekil ile ilgili bazı maddi hukuk hükümleri de içermekte idi¹²¹³. Bu özellik, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na da sirayet etmiştir¹⁴¹⁵.

21. yüzyılda zayıf tarafın korunmasına ilişkin düzenlemelerin gelişmesi üzerine, yazılı şeklin zayıf tarafın korunması için kullanıldığı görülmektedir. Günümüzde ise elektronik iletişim ile arşivleme imkân ve alışkanlıklarının gelişmesiyle, yazının yerini elektronik ortamdaki yazının aldığı ve elle atılan imzanın öneminin azaldığı anlaşılmaktadır.

Yazılı şekil tahkim hukuku bakımından ele alındığında, tahkim sözleşmesinin yazılı şekle tâbi tutulması hakkındaki düzenlemelerin, en azından milletlerarası tahkim bakımından nispeten yeni olduğu sonucuna varılmaktadır. Birleşmiş Milletler Cemiyetinden önce, 1889 tarihli Güney Amerika Devletlerinin Usul Hukukuna Dair Anlaşmasında (Treaty Concerning the Union of South American States in Respect of Procedural Law), hakem kararlarının tenfizinden söz edilmektedir.

Birleşmiş Milletler Cemiyeti döneminde yapılan anlaşmalardan 1923 tarihli Tahkim Şartlarına İlişkin Protokol (Protocol on Arbitration Clauses), 1927 tarihli Yabancı Tahkim Kararlarının İcrasına Dair Sözleşme (Convention for the Execution of Foreign Arbitral Awards), 1928 tarihli Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmesi (Convention on Private International Law), 1940 tarihli Milletlerarası Usul Hukuku Sözleşmesi (Treaty on International Procedural Law) tahkim sözleşmesinin şekli hakkında bir düzenleme içermemektedir. Bu anlamda, yabancı hakem kararının tenfizi için tahkim sözleşmesinin yazılı şekilde akdedilmesine dair bir şart öngörülmemiştir.

⁹ Arif Atalay, “İslam Hukukunda Elektronik Ortamda Akitleşme”, C. 4, S. 8, 2015, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, s. 30.

¹⁰ Ahmet Akman, “Mecelle’de İspat Hukuku”, C. 32, S. 1, 2024, SÜHFD, s. 362.

¹¹ Kilise hukuku (Kanonik hukuk) hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Cem Budak, Avrupa’da Hukuk Yargılamasının Kısa Tarihi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2023, s. 60 vd.

¹² Örneğin bkz. HUMK m. 297, m. 298.

¹³ Fransız hukukunda senetle ispat mecburiyeti kuralının tarihine ilişkin olarak bkz. İlhan E. Postacıoğlu, Şahadetle İspat Memnuiyeti ve Hudutları, 2. Baskı, Baha Matbaası, İstanbul, 1964, s. 12 vd.; Budak, 2023, s. 165-166.

¹⁴ Örneğin bkz. HMK m. 206, m. 207.

¹⁵ Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun hazırlık sürecine dair ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Cem Budak/Yavuz Özkan, “Türk Medeni Usul Hukukunun Yüz Yıllık Tarihi”, S. 71, 2023, s. 99 vd., 108 vd.

Günümüzde ise Türk hukuku da dâhil olmak üzere pek çok milli düzenlemede tahkim sözleşmesi yazılılık şartına tâbi kılınmıştır. Yazılı şekil şartının aranmasının temelinde, tahkim uygulamasının milletlerarası alanda yeknesaklaştırılması için yapılan milletlerarası çalışmalar yer almaktadır. Nitekim 1958 tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Sözleşmesi'nin¹⁶ 2'nci maddesinin birinci fıkrasındaki hükümde, tahkim sözleşmesinin şekline dair milletlerarası anlamda standart sağlanması ve millî düzenlemeler arasındaki farklılığın giderilmesi amacıyla yazılı şekil şartı öngörülmüştür¹⁷.

Anılan maddenin ikinci fıkrasındaki düzenlemede yazılılıktan taraflarca imzalanmış veya taraflar arasında karşılıklı olarak gönderilen mektup veya telgraflarda bulunan esas sözleşmede yer alan tahkim şartının ya da taraflarca ayrıca imzalanan bir tahkim sözleşmesinin anlaşılması gerektiğine yer verilmiştir. Bu düzenleme ile zımnî irade beyanı ya da sözlü veya imzalı olmayan yazılı sözleşmeler kapsam dışında bırakılmıştır¹⁸. Dolayısıyla yazılı anlaşmadan ne anlaşılması gerektiğini düzenleyen New York Sözleşmesi'ndeki anılan hükümden yazılılık şartının geniş anlamda düzenlenmediği anlaşılmaktadır¹⁹.

New York Sözleşmesi'ne taraf devletlerce tahkim sözleşmesinin şekline dair daha ağır şartlar içeren yazılılık şartının öngörülemediği belirtilmektedir²⁰. Tahkim sözleşmesinin şekli bakımından daha katı düzenlemelerin millî mevzuatta yer alabildiği görülmektedir. Alman hukukunda tüketici işlemlerine dair tahkim sözleşmelerinin ayrı imzalanmış bir belgede yer almasına ilişkin düzenleme (ZPO § 1031/V), millî mevzuatta New York Sözleşmesi'nden daha katı şekil şartı aranılmasına dair örnek olarak verilebilir²¹. Bu şekilde yazılılık şartının New York Sözleşmesi'ndeki

¹⁶ New York Sözleşmesi, tahkim sözleşmelerinin icra edilebilirliğinin sağlanmasına, yabancı hakem kararlarının tanınmasının ve tenfizinin kolaylaştırılmasına hizmet etmek üzere hazırlanmıştır. Bkz. Wolfram Buchwitz, Schiedsverfahrensrecht, Springer, Berlin, 2019, s. 21-22; Gary B. Born, International Commercial Arbitration, 3. Edition, Vol. I, Wolters Kluwer, The Netherlands, 2021, s. 230-231. Türkiye'nin de taraf olduğu New York Sözleşmesi'ne dair bkz. Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Sözleşmesi'nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Kanun No: 3731, RG, 21.05.1991, S. 20877.

¹⁷ Albert Jan van den Berg, The New York Arbitration Convention of 1958: Towards a Uniform Judicial Interpretation, Kluwer Law and Taxation Publishers, The Netherlands, 1981, s. 173; Born, s. 704.

¹⁸ van den Berg, s. 196.

¹⁹ Born, s. 705. Karş. Emre Esen, "Uluslararası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşmalarının Şekli", S. 1-2, 2008, MHB, s. 68; van den Berg, s. 178-179.

²⁰ Born, s. 708.

²¹ Sözleşmeye taraf devletin, New York Sözleşmesi'ni imzalarken Sözleşme'yi sadece ticari işlemlere uygulayacağını beyan etmediği sürece tüketici sözleşmelerinin de bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği yönünde bkz. Julian D. M. Lew/Loukas A. Mistelis/Stefan M. Kröll, Comparative International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, The Netherlands, 2003, s. 114.

düzenlemeden daha katı öngörülmesi durumunda, Sözleşme hükmünün uygulanması gerektiği ifade edilmektedir²².

Kanaatimizce New York Sözleşmesi'nin milletlerarası tahkime dair standart bir uygulama sağlaması işlevi dikkate alındığında, tahkim sözleşmesinin şekli bakımından milletlerarası tahkim bakımından daha katı bir düzenlemeye yer verilmemesi gerekir. Aksi durumda, milli mevzuatta öngörülen daha katı şekil şartını sağlamayan ancak New York Sözleşmesi'nin şekil şartını karşılayan bir tahkim sözleşmesinin geçerli olduğu sonucuna varılmalıdır²³. Buna karşılık, milli mevzuata göre şekil şartını sağlamasına rağmen New York Sözleşmesi kapsamında şekil şartına uygun olmayan tahkim sözleşmesi sadece milli tahkim yönünden geçerlidir. Bu durumda, tahkim sözleşmesi ve onun esas teşkil ettiği hakem kararının Sözleşme kapsamında icrası talep edilemez²⁴. Ancak bu talep, Sözleşme'nin daha lehe hükmü tercih etme hakkı veren 7'nci maddesi kapsamında ileri sürülebilir²⁵.

New York Sözleşmesi'nin tamamlayıcısı niteliğinde görülen 1961 tarihli Milletlerarası Ticari Tahkime İlişkin Avrupa Sözleşmesi'nin²⁶ uygulama alanının düzenlendiği 1'inci maddenin (2) (a) hükmünde, tahkim sözleşmesinin tanımına ve şekline yer verilmiştir²⁷. Anılan hükümde, tahkim şartının bulunduğu asıl sözleşmenin ya da tahkim sözleşmesinin taraflarca imzalanması veya tarafların birbirine gönderdiği mektup, telgraf, teleks metninde bulunması ve kanunları yazılı şekli aramayan devletler arasındaki ilişkilerde bu kanunların izin verdiği şekil kapsamında akdedilmesi gerektiği öngörülmüştür. Avrupa Sözleşmesi'nde tahkim sözleşmesinin şekli, New York Sözleşmesi'nden daha esnek düzenlenmiştir²⁸. Zira tahkim sözleşmesinin imzalanması ve imza unsuru aranmaksızın teati edilen iletişim araçlarıyla sözleşmenin akdedilmesinin yanında, tarafların ülke hukuklarının daha esnek bir şekil şartı öngörmesi hâlinde milli mevzuata uygun olarak da tahkim sözleşmesinin kurulmasına imkân sağlanmıştır.

1965 tarihli Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkında Sözleşme'nin (ICSID

²² Born, s. 709.

²³ Ayrıca bkz. Bilgehan Yeşilova, Milletlerarası Ticari Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir, 2008, s. 247; Lew/Mistelis/Kröll, s. 113.

²⁴ Ayrıca bkz. van den Berg, s. 174, 179.

²⁵ Ayrıca bkz. van den Berg, s. 174, 179; Lew/Mistelis/Kröll, s. 115.

²⁶ Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa Sözleşmesine dair bkz. Milletlerarası Ticari Hakemlik Konusundaki Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Kanun No: 3730, RG, 21.05.1991, S. 20877.

²⁷ New York Sözleşmesi ile Avrupa Sözleşmesi'nin karşılaştırılmasına dair bkz. Rabi Koral, "Birleşmiş Milletler Cenevre Konferansı ve 21 Nisan 1961 Tarihli Sözleşme", S. 3-4, 1964, İÜHF, s. 766 vd. Avrupa Sözleşmesi'nin uygulama alanına dair ayrıntılı bilgi için bkz. Bilgehan Yeşilova, "1961 Cenevre (Avrupa) Sözleşmesi'nin Türk Milletlerarası Tahkim Hukukundaki Yeri ve Uygulama Alanı (MTK m. 1/Vİ)", C. 3, S. 2, 2014, UTTDER, s. 144 vd.; Ziya Akıncı, Milletlerarası Tahkim, 6. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, s. 55-56.

²⁸ Yeşilova, 2014, s. 154.

Sözleşmesi)²⁹ 25'inci maddesinin birinci fıkrasında, tarafların yazılı iradesinin ICSID Merkezi'ne³⁰ bildirilmesi öngörülmüş olmasına karşın yazılılık şartının kapsamına dair bir hükme yer verilmemiştir. Buna göre ICSID Sözleşmesi'nin imzalanmasının Merkez'in yargılama yetkisine rıza verildiği sonucunu doğurmadığını, tarafların yatırım sözleşmesinde, tahkim sözleşmesinde, ikili veya çoklu yatırım anlaşmalarında ICSID tahkimine ilişkin rızalarını açıklayabileceklerini belirtmek gerekir³¹. O hâlde, ICSID Sözleşmesi'nde yazılı şekle, Merkez'in yargılama yetkisinin doğması ve ICSID tahkim yargılamasının başlatılması için aranılan şartlar kapsamında yer verildiği görülmektedir.

Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu'nun (UNCITRAL) tahkim usulüne dair birbirinden farklı milli düzenlemelerin yeknesaklaştırılması amacıyla hazırladığı 1985 tarihli Model Kanun'un³² 7'nci maddesinde, tahkim sözleşmesinin şekline dair şarta yer verilmiştir. Model Kanun'un düzenlemesi New York Sözleşmesi'ndeki düzenlemeyle benzerlik taşımakla birlikte, Sözleşme'de yer almayan hususlara da açıklık getirmiştir³³.

Anılan maddenin ikinci fıkrasında, tahkim sözleşmesinin yazılı bir şekilde düzenleneceğine yer verilmiş ve taraflarca imzalanan bir belgede ya da taraflar arasında teati edilen mektuplarda, telekslerde, telgraflarda ya da bu sözleşmenin kaydını mümkün kılan diğer iletişim araçlarında yer alması kabul

²⁹ ICSID Sözleşmesi'nin Türkiye tarafından onaylandığına dair bkz. Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkında Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Kanun No: 3460, RG, 02.06.1988, S.19830.

³⁰ Yabancıların ev sahibi devlette yaptığı yatırım faaliyetlerinden doğan uyuşmazlıkların çözümü için Dünya Bankası bünyesinde kurulan ICSID Merkezi'nin rolüne dair ayrıntılı bilgi için bkz. Süleyman Dost, Yabancı Yatırım Uyuşmazlıkları ve ICSID Tahkimi, Asil Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 148 vd.; Güray Özsu, "ICSID Tahkimi Bakımından 'Tahkime Rıza' ve Bu Rıza Çerçevesinde Tahkim Öncesi Süreçler", S. 34, 2018, TAAD, s. 588; Mustafa Serdar Özbek, "Milletlerarası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözüm Merkezinde Tahkim Yargılamasının Usulü", C. 8, S. 2, 2021, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, s. 21-22; Akıncı, s. 58-59.

³¹ Akıncı, s. 62-63; Özsu, s. 591 vd. Ayrıca bkz. Özbek, 2021, s. 26.

³² UNCITRAL Model Kanunu'nun hazırlanmasına dair sebeplere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Mahmut T. Birsal/Alı Cem Budak, "Milletlerarası Tahkim Konusunda Türk Hukuku Açısından Sorunlar ve Öneriler - Türk Tahkim Hukuku ve UNCITRAL Kanun Örneği", Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi? I, Sempozyum-Bildiriler-Tartışmalar, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1997, s. 203; Ejder Yılmaz, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi? II, Taslaklar-Tartışmalar-Öneriler, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1999, s. 6 vd.; Kemal Dayınlarlı, UNCITRAL Kurallarına Göre Uzlaşma ve Tahkim, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Ankara, 2000, s. 89-90; Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, "UNCITRAL ve UNCITRAL Model Kanunu'na Genel Bir Bakış", C. 2, S. 4, 2011, TAAD, s. 144 vd.; Yeşilova, 2008, s. 71.

³³ Birsal/Budak, s. 210. Model Kanun'da tahkim sözleşmesinin şekli bakımından, yazılılık şartının geniş anlamda ve gelişen iletişim araçlarının da kapsama dâhil edilerek yorumlanması yönünde yaklaşım benimsenmiştir. Bkz. Yılmaz, 1999, s. 9.

edilmiştir³⁴. Bu doğrultuda, tahkim sözleşmesinin herhangi bir şekilde kayıt altına alınması, yazılılık şartının yerine getirilmiş sayılması bakımından yeterli görülmüştür. Dava ve cevap dilekçelerinin teatisi sırasında sözleşmenin varlığının bir tarafça ileri sürülüp diğer tarafça inkâr edilmemesi hâlinde de yazılı bir tahkim sözleşmesinin bulunduğu kabul edilmiştir. Ayrıca sözleşmenin yazılı olarak akdedilmesi ve asıl sözleşmenin bir parçası hâline getirmek suretiyle tahkim şartı içeren bir belgeye atıf yapılması hâlinde tahkim sözleşmesinin kurulmuş sayıldığı öngörülmüştür³⁵.

2006 yılında milletlerarası ticaretin ihtiyaçları ve gelişen teknoloji gözetilerek Model Kanun'da revizyon yapılmıştır³⁶. Bu doğrultuda, tahkim sözleşmesinin şekline dair hüküm değiştirilmiş ve iki farklı seçeneğe yer verilmiştir. Model Kanun'un 7'nci maddesinin birinci seçeneğinde, tahkim sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması öngörülmüş; sözleşmenin içeriği herhangi bir şekilde kaydedilmişse tahkim sözleşmesinin sözlü olarak ya da davranışlarla veya başka bir vasıtayla akdedilmiş olması hâlinde yazılı şekil şartının karşılanmış sayılacağı düzenlenmiştir. Ayrıca taraflarca sunulan dilekçelerde tahkim sözleşmesinin varlığının ileri sürüldüğü ve diğer tarafça inkâr edilmediği durumda yazılı şekil şartının sağlandığı, asıl sözleşmenin bir parçası hâline getirilmek suretiyle tahkim şartı içeren bir belgeye atıf yapılması hâlinde de tahkim sözleşmesinin varlığının kabul edildiği belirtilmiştir. Geniş kapsamlı bu seçenekteki düzenleme dikkate alındığında, tahkim sözleşmesinin içeriğinin bir şekilde kayıt altına alınmasının yeterli olduğu anlaşılmaktadır.

Anılan maddenin ikinci seçeneğinde, tahkim sözleşmesi mevcut bir hukukî ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tümünün veya bir kısmının tahkim yoluyla çözülmesine dair yapılan sözleşme şeklinde ifade edilmiştir. Bu seçenek ile tahkim sözleşmesi şekil unsuruna yer verilmeksizin tanımlanmış ve tahkim sözleşmesinin sözlü olarak ve herhangi bir iletişim

³⁴ Kanun koyucunun UNCITRAL Model Kanunu'nda tahkim sözleşmesinin şekline dair hükme yer verirken New York Sözleşmesi ile bağdaşmayacak bir düzenleme öngörmekten kaçındığı yönünde bkz. Nevhis Deren Yıldırım, UNCITRAL Model Kanunu ve Milletlerarası Tahkim Kanunu Çerçevesinde Milletlerarası Tahkimin Esaslı Sorunları, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 44.

³⁵ UNCITRAL Model Kanunu'nun tahkim sözleşmesinin şekline dair düzenlemesi birtakım ülkelerin mevzuatını etkilese de İsviçre hukuku mevzuatının Model Kanun'dan farklı kapsamda düzenlendiği görülmektedir. İsviçre Medeni Usul Kanunu'nda ve İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu'nda, tahkim sözleşmesinin yazılı veya bir metin ile ispatı mümkün olan başka şekilde yapılması gerektiğine yer verilmiştir (SchwZPO Art. 358/I; IPRG Art. 178/I).

³⁶ UNCITRAL 2006 tarihli çalışma grubu raporunda, tahkimin etkinliğinin artırılması ihtiyacı ve tahkim sözleşmesinin tanınması ve tenfiz edilmesinin teşvik edilmesine dair gereklilik bakımından, elektronik ticaret ve gelişen iletişim araçları gözetilmek suretiyle New York Sözleşmesi'nin tahkim sözleşmesi bakımından öngördüğü yazılılık şartının genişletilmesi, yazılılık şartını geniş kapsamda düzenleyen millî mevzuatın da dikkate alınması ve Sözleşme'nin 7'nci maddesinin birinci fıkrasındaki düzenlemenin tahkim sözleşmesinin geçerliliği yönünden de uygulanması tavsiye edilmiştir. Bkz. A/CN.9/592 - Report of Working Group II (Arbitration) on the work of its forty-fourth session (New York, 23-27 January 2006), s. 10 vd., 27-28, <https://uncitral.un.org/en/commission, s.e.t. 26.03.2025>.

aracı ile kurulmasına imkân sağlanmıştır. Buna göre ikinci seçenekte, tahkim sözleşmesinin yazılı olması gerekliliği öngörülmemiştir³⁷.

Yazılı şekil şartına yer vermeyen seçeneğin henüz yaygın bir şekilde kullanılmamasından dolayı, tahkim sözleşmelerinin şekle aykırı olduğu gerekçesiyle tenfiz taleplerinin reddedilmesi ihtimal dahilindedir. Bununla birlikte, New York Sözleşmesi'nin 7'nci maddesinde yer verilen daha lehe hüküm kuralının tahkim sözleşmesinin geçerliliğine etkisi gündeme gelmektedir. Bu madde gereğince, tenfiz yeri hukukunda ikinci seçenek benimsendiği takdirde, tahkim sözleşmesinin yazılı olmadığı gerekçesiyle tenfiz taleplerinin şekil yönünden reddedilmemesi gerekir³⁸.

II. TAHKİM SÖZLEŞMESİ BAKIMINDAN YAZILILIK ŞARTI

A. GENEL OLARAK

Tahkim sözleşmesi ile ilgili uyuşmazlık hakkında karar verme yetkisi hakem veya hakem kuruluna bırakılmaktadır³⁹. Tahkim sözleşmesinin asli etkileri ile tahkimin özel bir yargı faaliyeti olduğu gözetilerek tahkim yargılamasının temeli olan tahkim sözleşmesinin geçerli bir şekilde kurulabilmesi için birtakım şartların varlığı aranmaktadır. Bu şartlardan biri, tahkim sözleşmesinin yazılı şekilde akdedilmesidir.

Tahkim sözleşmesi hakkındaki yazılılık şartı, milletlerarası sözleşmelerde ve genel olarak milli düzenlemelerde yer almaktadır. Türk hukuku bakımından, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, tahkim sözleşmesinin şekli yönünden yazılılık şartı aranmış ve hangi hâllerde bu şartın yerine getirilmiş sayıldığına yer verilmiştir (MTK m. 4/II; HMK m. 412/III). Çalışma konusunu oluşturan Alman tahkim hukuku reform çalışmaları kapsamında öngörülen değişikliklerden biri olan tahkim sözleşmesine dair yazılılık şartına Alman Medeni Usul Kanunu'nda da yer verilmiştir (ZPO § 1031).

Tahkim sözleşmesine dair yazılılık şartı bakımından Alman Medeni Usul Kanunu'nda öngörülen değişiklik ele alınmadan önce, yazılı şekil şartının amacı ve işlevi üzerinde durmak gerekir. Nitekim yazılılık şartının hizmet

³⁷ Bu düzenlemenin temelinde, tahkim sözleşmesinin yazılı şekilde akdedilmesinin mümkün olmadığı hâllerde, tarafların tahkim iradelerine dair tereddüt olmadığı takdirde, tahkim sözleşmesinin geçerli kabul edilmesi yönünde düşüncenin yer aldığına dair bkz. Esen, s. 85.

³⁸ Lew/Mistelis/Kröll, s. 115.

³⁹ Tahkim sözleşmesinin müspet ve menfi etkileri hakkında bkz. Yavuz Alangoya, Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1973, s. 64-65, 81; Yavuz Alangoya/M. Kâmil Yıldırım/Nevhis Deren-Yıldırım, Medeni Usul Hukuku Esasları, 8. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 599; Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz/Sema Taşpınar Ayvaz/Emel Hanağası, Medeni Usul Hukuku, 10. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2024, s. 856 vd.; Hakan Pekcanıtez/Oğuz Atalay/ Muhammet Özkes, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 12. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024, s. 621; Murat Atalı/İbrahim Ermenek/Ersin Erdoğan, Medeni Usul Hukuku, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024, s. 769 vd.; Süha Tanrıver, Medeni Usul Hukuku, C. II, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2025, s. 388 vd.

ettiği amaç ve işlev, tahkim sözleşmesinin şekline dair güncel gelişmelerin değerlendirilmesi yönünden gözetilmelidir.

B. YAZILILIK ŞARTININ AMACI VE İŞLEVİ

Hukukî işlemlerde şekil tarafları düşünmeye sevk etmesi ve yapılan işlemleri belgelemesi sebebiyle, tarafların menfaatinin özellikle sözleşmenin zayıf tarafının korunması amacına hizmet eder. Medeni usul hukukunda şekil, hukukî güvenliğin sağlanması, mahkemece ve taraflarca keyfi davranışlarda bulunulmasının önlenmesi işlevindedir⁴⁰. Kural olarak emredici hukuk kurallarıyla düzenlenen ve taraf iradelerine sınırlı bir etki tanıyan medeni usul hukukunda taraf usul işlemleri yazılı şekle tâbidir⁴¹. Şeklin medeni usul hukukundaki önemi dolayısıyla, Rudolf von Jhering'in ifade ettiği üzere "Şekil keyfiligi can düşmanı hürriyetin ikiz kardeşidir"⁴².

Yazılı şekil şartı, tahkim sözleşmesi bakımından kapsamı farklı olmakla birlikte milli ve milletlerarası düzenlemelerde genel olarak öngörülmüştür⁴³. Bunun temelinde, tahkim sözleşmesiyle tarafların aralarındaki hukukî ilişkiden doğmuş veya doğabilecek bir uyuşmazlığa dair yargılama yetkisini hakem veya hakem kuruluna vermeleri yer almaktadır⁴⁴.

Tahkim sözleşmesi ile taraflar devlet mahkemeleri yerine tahkim yoluna başvurmayı kabul ettiğinden, yazılı şekil şartı tarafların seçimlerinin yeterince farkında olmalarını sağlamak üzere tercih edilmektedir⁴⁵. Buna göre tahkim sözleşmesinin yazılı şekil şartının uyarı işlevi olduğu kabul edilmektedir⁴⁶. Tahkim sözleşmesine dair yazılı şekil şartı ile taraflar

⁴⁰ Şekil kurallarının medeni usul hukuku bakımından işlevi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İbrahim Ermenek, "Medeni Usul Hukukunda Şekilcilik", C. 4, S. 2, 2000, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 158 vd.

⁴¹ Medeni usul hukukunda taraf usul işlemleri bakımından şekil kurallarının olduğu, bu kuralların özellikle hâkimin kararına gerek olmayan taraf usul işlemleri bakımından öngörüldüğü, ancak şekil şartının ilgili işlemin yapılmasını güçleştirecek ya da hakkı sürüncemede bırakacak nitelikte olmaması gerektiği yönünde bkz. Ermenek, s. 173.

⁴² Rudolf von Jhering, Geist des römischen Rechts auf den verschiedenen Stufen seiner Entwicklung, zweiter Teil, zweite Abteilung, Druck von Breitkopf und Härtel, Leibzig, 1858, s. 471.

⁴³ Born, s. 700.

⁴⁴ Hans W. Fasching, Schiedsgericht und Schiedsverfahren im österreichischen und im internationalen Recht, Manz Verlag, Wien, 1973, s. 23; Hans W. Fasching, "Die Form der Schiedsvereinbarung", Wolfgang Jelinek (ed.), Festgabe für Hans W. Fasching zum 70. Geburtstag, Manz Verlag, Wien, 1993, s. 376, 377; Wilhelm Haarmann, "Zum Schriftformerfordernis für Schiedsvereinbarungen", Festschrift für Klaus J. Hopt zum 70. Geburtstag am 24 August 2010, De Gruyter, Berlin, 2010, s. 2779; Alexander Brunner/Dominik Gasser/Ivo Schwander, Schweizerische Zivilprozessordnung (ZPO), 2. Auflage, Dike Verlag, Zürich, 2016, ZPO Art. 358 Rn. 2; Karl Spühler/Luca Tenchio/Dominik Infanger, Basler Kommentar Schweizerische Zivilprozessordnung, 3. Auflage, Stämpfli Verlag, Basel, 2017, ZPO Art. 358 Rn. 3; Mustafa Serdar Özbek, Tahkim Hukuku, C. I, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 436, 455; Born, s. 701.

⁴⁵ van den Berg, s. 173.

⁴⁶ Born, s. 701.

sözleşmeyi dikkatle incelemeye ve sözleşmenin kapsamı konusunda bilgilendirilmeye teşvik edilmektedir⁴⁷.

Yazılılık şartının özellikle ekonomik ve sosyal anlamda aralarında belirgin şekilde fark olan tarafların tahkim sözleşmesini akdetmesi bakımından önemli olduğu belirtilmektedir⁴⁸. Buna karşılık, yazılılık şartına dair kapsamın zaman içerisinde genişlediği gözetildiğinde, yazılı şekil şartının uyarı ve tarafları aceleci davranmaktan koruma işlevinin azaldığı ileri sürülmektedir⁴⁹. Bununla birlikte, tahkim sözleşmesinin özel olarak bir şekle tâbi kılınmaması, milletlerarası anlamda uyumsuzlukların çözümü için etkili bir yol sağlayacağı da ifade edilmektedir⁵⁰.

Tahkim sözleşmesine dair yazılılık şartının arandığı düzenlemeler ve yazılı şekil şartının yerine getirilmiş sayıldığı hâller ile kullanılan iletişim araçları dikkate alındığında, yazılı şekil şartının zaman içerisinde esnetildiği anlaşılmaktadır⁵¹. Geniş anlamda yazılılık aransa dâhi, yazılı şekil şartı tahkim sözleşmesinin varlığına ve içeriğine dair belirsizliklerin giderilmesine ve bu sözleşmenin öneminin taraflarca kavranılmasına hizmet etmektedir⁵². Bu yönüyle, tahkim sözleşmesinin belge üzerinde veya elektronik ortamda bir şekilde kayda geçirilmesi, tahkim iradesinin tespit edilmesi bakımından önem teşkil etmektedir⁵³.

Şekil hukukî işlemlerde geçerlilik ya da ispat şartı olarak öngörülmektedir. Bu doğrultuda, tahkim sözleşmesine dair yazılı şekil şartının geçerlilik şartı mı yoksa ispat şartı mı olduğunun ele alınması gerekir. Nitekim şekil şartına ilişkin bu ayrım, söz konusu şartın sağlanmaması hâlinde tahkim sözleşmesinin geçersizliği sonucunun doğru olmayacağı yönüyle önemlidir⁵⁴. Bu hususa ilişkin olarak, Türk hukukundaki ilgili hükümlerin gerekçesinden yazılılık şartının geçerlilik şartı olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır⁵⁵.

⁴⁷ Fasching, 1993, s. 376.

⁴⁸ Fasching, 1993, s. 376.

⁴⁹ Walter H. Rechberger/Thomas Klicka, Zivilprozessordnung, 5. Auflage, Österreich Verlag, Wien, 2019, ÖZPO § 583 Rn. 8; Joachim Münch, “Ein großer Edelstein - zur angedachten Neuregelung des § 1031 ZPO”, S. 43, 2024, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, s. 2507.

⁵⁰ Born, s. 701.

⁵¹ Ali Cem Budak, “Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Tahkim Hükümleri”, C. I, S. 1, 2012, UTTER, s. 40; Ali Cem Budak/Varol Karaaslan, Medeni Usul Hukuku, 8. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024, s. 493; Özbek, 2022, s. 456; Esen, s. 105

⁵² Hans W. Fasching/Andreas Konecny, Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen, 4. Band/2. Teilband, 3. Auflage, Manz Verlag, Wien, 2016, ÖZPO § 583 Rn. 1; Brunner/Gasser/Schwander/Stacher, ZPO Art. 358 Rn. 2; Born, s. 701.

⁵³ Buchwitz, s. 58.

⁵⁴ Born, s. 698-699.

⁵⁵ Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 412’nci maddesinin üçüncü fıkrasındaki düzenlemeye dair hükümet gerekçesi şu şekildedir: “...Üçüncü fıkrafta, tahkim sözleşmesinin tahkim yargılamasına dayanak olması nedeniyle, yazılı şekilde yapılması, anlaşmanın geçerlik şartı olarak düzenlenmiştir. Ayrıca, hangi hâllerde yazılı şekil şartının yerine getirilmiş kabul edileceği örnekler sayılarak belirtilmiştir. Bu sebeple, Borçlar

Öğretide tahkim sözleşmesinin şekline dair yazılılık şartının niteliğine dair farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre ilgili hükümlerde yazılılık şartının esnek olarak düzenlenmesinden ve dava dilekçesinde ileri sürülen tahkim sözleşmesine cevap dilekçesinde itiraz edilmemesi üzerine şekil şartının yerine getirilmesi sayılmasından hareketle sui generis bir yazılı olma şartı söz konusudur⁵⁶. Diğer görüşe göre tahkim sözleşmesi yönünden aranılan yazılılık şartı ispat şartıdır⁵⁷. Ağırlıklı görüş ise tahkim sözleşmesine dair yazılı şekil şartının geçerlilik şartı olduğu yönündedir⁵⁸. Karşılaştırmalı hukukta da tahkim sözleşmesine dair aranılan yazılılık şartının geçerlilik şartı olduğu genel olarak kabul edilmektedir⁵⁹. Yazılı şekil şartının tahkim sözleşmesinin varlığını kanıtlayan bir işleve sahip olduğunu belirten görüşler olsa da kanaatimizce bu şartın amacından ve işlevinden hareketle geçerlilik şartı olduğu sonucuna varılmalıdır.

III. TAHKİM HUKUKUNUN MODERNLEŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN ALMAN KANUN TASARISINA GÖRE TAHKİM SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ

Alman hukukunda, tahkim sözleşmesi 1997 yılına kadar Alman Medeni Usul Kanunu'nun önceki § 1027/II hükmü gereğince tacirler arasında ticari bir işlem çerçevesinde belirli bir şekle tâbi olmaksızın yapılabilmekte idi. Ancak 1998 yılında temelini UNCITRAL Model Kanunu'ndan alan tahkime dair düzenlemeler, Alman Medeni Usul Kanunu'nun onuncu kitabı olarak yürürlüğe girmiş ve Kanun'un § 1031 hükmünde tahkim sözleşmesi yazılı şekil şartına tâbi kılınmıştır⁶⁰.

Hukukundaki şekil şartına ilişkin prensipler, tahkimde bu fıkra ile çelişmediği ölçüde uygulanabilir.”

⁵⁶ Ejder Yılmaz, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. IV, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 5415. Aynı yönde bkz. İlhan E. Postacıoğlu/Sümer Altay, Medeni Usul Hukuku Dersleri, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015, s. 1031.

⁵⁷ Banu Şit, “Tahkim Anlaşmasının Şekli: Yazılı Şekil Şartı ve İnternet Aracılığı ile Akdedilen Tahkim Anlaşmaları”, S. 1-2, 2005-2006, MHB, s. 416-418.

⁵⁸ Rasih Yeğengil, Tahkim, İstanbul, 1974, s. 124-125; Saim Üstündağ, Medeni Usul Hukukunda Kanun Yolları ve Tahkim, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1968, s. 70; İlhan E. Postacıoğlu, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1975, s. 784; Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, Demir-Demir, C. VI, İstanbul, 2001, s. 5945; Cevdet Yavuz, “Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi ve Tâbi Olduğu Hükümler”, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, II. Uluslararası Özel Hukuk Sempozyumu “Tahkim”, İstanbul, 2009, s. 152; Baki Kuru, Medeni Usul Hukuku El Kitabı, C. II, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2020, s. 1871; Birsal/Budak, s. 175; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 620; Atalay/Ermenek/Erdoğan, s. 769.

⁵⁹ Paul Oberhammer/Tanja Domej/Ulrich Haas, Kurzkommentar ZPO, 3. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2021, Art. 358 Rn. 3; Marco Stacher, Einführung in die internationale Schiedsgerichtsbarkeit der Schweiz, Dike Verlag, Zürich, 2021, s. 33 Rn. 67; Brunner/Gasser/Schwander/Stacher, ZPO Art. 358 Rn. 17.

⁶⁰ Tacirlerin şekil şartına tâbi olmaksızın tahkim sözleşmesi akdedebilme imkânının, yetki sözleşmeleri bakımından söz konusu olan hukukî duruma tekabül ettiği, tahkim sözleşmesi yönünden şekil şartının öngörülmesinin bu yola erişim engeli yarattığı yönündeki eleştiriler için bkz. Buchwitz, s. 59. Ayrıca bkz. Hilmar Raeschke-

Alman Medeni Usul Kanunu'nun § 1031 hükmüne göre tahkim sözleşmesinin ya taraflarca imzalanmış bir belgede ya da tarafların aralarında teati edilen ve sözleşmeyi kanıtlayan mektup, telgraf, faks veya başkaca iletişim araçları içinde yer alması gerekir (ZPO § 1031/I). Bu düzenlemede belirtilen şart, sözleşmenin taraflardan biri veya üçüncü kişi tarafından her iki tarafa gönderilen bir belgede yer aldığı ve belgenin içeriğinin derhal gerçekleştirilen bir itiraza uğramaması sebebiyle ticari teamüllere göre sözleşmenin içeriğine dahil sayıldığı hallerde yerine getirilmiş sayılır (ZPO § 1031/II).

Anılan düzenlemelere göre şekil şartını sağlayan bir sözleşmede, tahkim şartı içeren bir belgeye bu şartı sözleşmenin bir parçası haline getirecek nitelikte atıf yapılması hâlinde tahkim sözleşmesi kurulur (ZPO § 1031/III). Buna göre tahkim şartının asıl sözleşmede yer alması ancak sözleşmede tahkim şartını içeren bir belgeye atıf yapılması yeterlidir. Anılan hükmün, özellikle genel işlem şartlarında tahkim şartına yer verilmesi yönünden önemli olduğu belirtilmektedir⁶¹.

Ayrıca tüketicinin taraf olduğu tahkim sözleşmelerinin taraflarca elle imzalanmış bir belgede yer alması gerekir. Bu yazılı şekil şartı, BGB 126 a hükmündeki elektronik şekil şartı ile ikame edilebilir. Noter senetleri istisna teşkil etmek üzere, bu şekilde yapılan senetler veya elektronik belgeler, tahkime ilişkin olanlardan başka hüküm ihtiva edemez (ZPO § 1031/V). Bu düzenlemeye göre tüketiciyi ilgilendiren tahkim sözleşmelerinin ayrı bir belgede olması ve taraflarca imzalanması gerekir. Böylece tüketiciler yönünden tahkim sözleşmesinin şekli, tahkim sözleşmesinin aceleyle akdedilmesinden korumak amacıyla nitelikli yazılı şekil aranarak düzenlenmiştir⁶².

Son olarak anılan hükümde, şekil şartına dair eksikliğin tahkim yargılamasının esasına ilişkin tahkikat işlemleri yapılmakla giderilmiş sayılacağı öngörülmüştür (ZPO § 1031/VI). Buna göre şekil şartını sağlamayan tahkim sözleşmesi olmaksızın tahkim yargılamasının başlatılması ihtimâli gözetilerek, tahkim sözleşmesinin şekline dair eksikliğin nasıl giderilmiş sayılacağı düzenlenmiştir.

18 Nisan 2023 tarihinde tahkim hukukuna dair düzenlemelerin günümüz ihtiyaçlarına uyarlanması ve Almanya'nın tahkim yeri olarak daha cazip hâle getirilmesi amacıyla, Tahkim Hukukunun Modernleştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısı yayımlanmış ve 26 Haziran 2024 tarihinde revize edilmiştir. Alman hukukunda tahkim sözleşmesine dair şekil şartı geniş anlamda düzenlenmesine karşın, bu kanun tasarısında tahkim sözleşmesinin şekline dair değişikliklere de yer verildiği görülmektedir. Bu doğrultuda,

Kessler, "Gedanken zur Novellierung des Zehnten Buchs der ZPO", Festschrift für Siegfried H. Elsing, Recht und Wirtschaft Verlag, Frankfurt, 2015, s. 436.

⁶¹ Buchwitz, s. 58.

⁶² Buchwitz, s. 59. Karş. Münch, s. 2514.

Alman hukukunda tahkim sözleşmesine ilişkin yazılı şekil şartının yerindeliği tartışılmaktadır⁶³.

Federal Adalet Bakanlığı'nca tahkim sözleşmesine dair şekil serbestisi sadece tüm taraflar için ticari işlem⁶⁴ niteliği taşıyan hukukî işlemler yönünden öngörülmüş olsa da Alman Federal Hükümeti tarafından yayımlanan kanun tasarısında tahkim sözleşmesine dair şekil serbestisi hukukî işlemler bakımından ayırım yapılmaksızın düzenlenmiştir⁶⁵. Bu doğrultuda, tüketicileri ilgilendiren tahkim sözleşmelerine ilişkin yazılı şekil şartı ve bu şartın eksikliğinin giderilmesine dair düzenleme hariç olmak üzere, yazılı şekil şartının kaldırılması öngörülmektedir.

Tahkim sözleşmesinin şekline dair söz konusu değişiklik, yazılılık şartı aranmaksızın tahkim sözleşmesi akdedilmesine imkân veren UNCITRAL Model Kanunu'nun 7'nci maddesinin ikinci seçeneğindeki düzenlemeye dayanmaktadır. Nitekim anılan düzenlemeyle Alman hukuku yönünden 1998 tarihinden önce olduğu gibi yeniden tahkim sözleşmesinin şekil şartından muaf tutulmasına imkân sağlandığı belirtilmektedir⁶⁶. Anılan Kanun'un 7'nci maddesinin birinci seçeneğinin geniş kapsamlı düzenlenmesi üzerine belirsizliklerin de doğabileceği ihtimalinin bulunduğu, ikinci seçeneğin Alman hukukuna uyarlanmasının isabetli olduğu ve bu değişikliğin Almanya'nın tahkim yeri olarak daha cazip hâle getirilmesine hizmet ettiği ifade edilmektedir⁶⁷. Bu yöndeki düzenlemenin, tahkim sözleşmesinin elektronik ortamda akdedilmesine dair tereddütleri ortadan kaldırmaya hizmet ettiği belirtilmektedir⁶⁸. Tüketicinin taraf olduğu tahkim sözleşmelerine dair yüksek koruma düzeyinin sürdürülmesi de olumlu yönde karşılanmaktadır⁶⁹.

Tahkim sözleşmesine ilişkin yazılı şekil şartının kaldırılması yönündeki değişikliğin, yetki sözleşmelerinin şekle tâbi olmadan akdedilmesine ilişkin hukukî duruma (ZPO § 38/I) tekabül ettiği belirtilmektedir⁷⁰. New York

⁶³ Tahkim sözleşmesine dair yazılılık şartının kaldırılması yönündeki yaklaşım bakımından Fransa, Hollanda, İsveç, Hong Kong, Yeni Zelanda, Norveç, Belçika gibi hukuk sistemleri örnek olarak verilmektedir. Bkz. Born, s. 704, dn. 166.

⁶⁴ Ticari işlem kavramı, Alman Ticaret Kanunu'nun (HGB) § 343 hükmünde, bir tacirin ticari işletmesi ile ilgili olan tüm işlemleri şeklinde ifade edilmiştir.

⁶⁵ Alman tahkim hukukunun modernleştirilmesi amacıyla öngörülen değişikliklere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz.

https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/2023_Modernisierung_Schiedsverfahrensrecht.html?nn=110518, s.e.t. 02.04.2025.

⁶⁶ Raeschke-Kessler, s. 436.

⁶⁷ Reinmar Wolff, "Empfiehl sich eine Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts?", S. 6, 2016, SchiedsVZ, s. 293-294; Reinmar Wolff, "Modernisierung des deutschen Schiedsverfahrensrechts: die Eckpunkte des Bundesministeriums der Justiz", S. 31, 2023, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, s. 1625-1626.

⁶⁸ Florian Wagner, "Zum Eckpunktepapier des Bundesministeriums der Justiz zur Modernisierung des deutschen Schiedsverfahrensrechts", S. 27, 2023, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, s. 1394.

⁶⁹ Wagner, s. 1395. Karş. Wolff, 2016, s. 295; Münch, s. 2514.

⁷⁰ Alman Medeni Usul Kanunu'nun § 1031 hükmüne dair değişiklik gerekçesi hakkında bkz.

Sözleşmesi'nin 2'nci maddesindeki düzenlemenin, tahkim sözleşmesinin şekline dair değişiklik yapılmasına engel teşkil etmediği, Sözleşme'nin 7'nci maddesinin birinci fıkrasındaki hüküm gereğince tenfiz talebinde bulunan tarafın tenfiz yerindeki daha lehe mevzuatı tercih etmesinin mümkün olduğu, bu nedenle millî mevzuatta Sözleşme'deki düzenlemeden daha az katı şekil şartının öngörülebileceği ve böylece yabancı tahkim kararlarının Almanya'da tenfizinin kolaylaştırılabileceği belirtilmektedir⁷¹.

Tahkim sözleşmesine ilişkin şekil serbestisi öngören düzenlemenin kamuoyuna olumlu yansıdığı görülmektedir. Nitekim söz konusu değişikliğin, devlet ve tahkim yargılamasının eşdeğer kabul edilmesi gerektiğine işaret ettiği ifade edilmektedir⁷². Aynı zamanda bu değişikliğin dijitalleşmeyi ve tahkim uygulamasındaki çeşitli gelişmeleri dikkate aldığı ve bu amaca hizmet etmek üzere tahkim sözleşmesinin her türlü yolla akdedilebilir olması gerektiği belirtilmektedir⁷³.

IV. SONUÇ: ALMAN KANUN TASARISININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE TÜRK HUKUKU BAKIMINDAN ÖRNEK OLUŞTURUP OLUŞTURMADIĞI

Türk tahkim hukukunda, Alman tahkim hukukunda olduğu gibi tahkim sözleşmesinin yazılı şekilde akdedilmesi gerektiği düzenlenmiştir. 2001 tarihli Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun ve 2011 tarihli Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tahkim sözleşmesinin şekline dair hükümleri, 1985 tarihli UNCITRAL Model Kanunu'nun yazılı şekle dair düzenlemesiyle aynı yöndedir⁷⁴.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 4'üncü maddesinin ikinci fıkrasında, tahkim sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması gerektiği belirtilmiş ve yazılı şekil şartının yerine getirilmiş sayıldığı durumlara yer verilmiştir. Tahkim sözleşmesinin şekle aykırılıktan dolayı geçersiz sayılmasını engellemek amacıyla, tahkim sözleşmesinin yazılı olmasına dair birden fazla ihtimal

https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/2023_Modernisierung_Schiedsverfahrensrecht.html?nn=110518, s.e.t. 02.04.2025. Ayrıca bkz. Buchwitz, s. 59; Wolff, 2016, s. 296.

⁷¹ Alman Medeni Usul Kanunu'nun § 1031 hükmüne dair değişiklik gerekçesi hakkında bkz. https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/2023_Modernisierung_Schiedsverfahrensrecht.html?nn=110518, s.e.t. 02.04.2025. Ayrıca bkz. Wolff, 2016, s. 296.

⁷² Wagner, s. 1394.

⁷³ Alman Federal Barolar Birliği'nin (*Bundesrechtsanwaltskammer*) açıklamaları için bkz. <https://www.brak.de/newsroom/news/schiedsgerichte-kabinett-beschliesst-entwurf-fuer-moderner-schiedsverfahren/s.e.t.03.04.2025>. Alman Tahkim Hukukunun Modernleştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısının, tahkim hukukunun ihtiyaçlara göre uyarlanması ve Almanya'nın bir tahkim merkezi olarak tercih edilmesine hizmet edeceği yönünde Alman Tahkim Enstitüsü'nün (*Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit*) genel değerlendirmeleri için bkz.

<https://www.disarb.org/wissen/modernisierung-schiedsverfahrensrecht#:~:text=Die%20DIS%20begr%C3%BC%C3%9Ft%20es%2C%20das,den%20Schiedsstandort%20Deutschland%20zu%20lenken>, s.e.t. 03.04.2025.

⁷⁴ Deren Yıldırım, s. 44; Bozkurt Yüksel, s. 155.

düzenlenmiştir⁷⁵. Buna göre tahkim sözleşmesinin taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye veya taraflar arasında teati edilen mektup, telgraf, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş olması ya da dava dilekçesinde yazılı bir tahkim sözleşmesinin olduğu yönündeki iddiaya davalının verdiği cevap dilekçesinde itiraz edilmemiş olması hâllerinde yazılı şekil şartının yerine getirilmiş sayılacağı öngörülmüştür. Bununla birlikte, asıl sözleşmenin bir parçası hâline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması hâlinde de geçerli bir tahkim sözleşmesinin olduğu kabul edilmiştir. Anılan düzenlemeye, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 412'nci maddesinin üçüncü fıkrasında da yer verilmiştir.

Türk hukukunda yargı kararlarında, tahkim sözleşmesi yazılı olsa dâhi bu sözleşmeden tarafların tahkim yoluna başvurmaları yönündeki iradesinin açıkça anlaşılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, yargı kararlarında tahkim iradesinin sözleşmenin temel kurucu unsuru olduğu, tahkim yolunun devlet yargısına nazaran istisnai olduğu gözetildiğinde yazılı olarak akdedilen bu sözleşmede tahkim iradesinin tereddüte mahal vermeyecek şekilde yer alması gerektiği, açık ve kesin irade beyanının tahkim sözleşmesinin geçerliliği bakımından esaslı unsur olduğu belirtilmektedir⁷⁶. Örneğin Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bir kararında, asıl sözleşmenin süre olarak sona ermesine karşın taraflar arasındaki ilişkinin devam etmesi hâlinde, tahkim şartının da kabul edildiği sonucuna varılamayacağı, tahkim sözleşmesinin uzatıldığına dair tarafların açık iradesini gösteren bir delil olmadığı, bu nedenle tahkim iradesine dair itirazın mahkemece kabul edilmesinin isabetli olmadığı sonucuna varılmıştır⁷⁷.

⁷⁵ Deren Yıldırım, s. 44.

⁷⁶ “...Anılan madde uyarınca tahkim sözleşmesinde tahkim iradesi açık, kesin ve hiçbir kuşkuyla yer vermeyecek derecede ortaya konulmalıdır. Uyuşmazlığın genel yol olan devlet yargılamasının dışına çıkarılarak tarafiradeleri ile tahkimin kapsamına alınması ve hakemde çözüleceğinin kabul edilmesi istisnai bir durum olduğundan, tahkim sözleşmesinin geçerliliği de açık ve kesin bir tahkim iradesinin varlığını gerektirmektedir.”, Yargıtay HGK, E: 2023/688, K: 2023/1348, T: 21.12.2023 (www.lexpera.com.tr, s.e.t. 15.04.2025). Aynı yönde bkz. “...Sözleşmenin 11.3 maddesinde de, bu alım-satım sözleşmesinden kaynaklanan veya bununla bağlantılı olarak ortaya çıkan tüm uyuşmazlıkların nihai olarak Paris’te yer alan Uluslararası Ticaret Odası Tahkim Kuralları doğrultusunda, bu kurallar uyarınca tayin edilmiş bir veya daha fazla hakem tarafından çözümleneceği ve tahkim dilinin İngilizce olduğu belirtilmiştir... aynı sözleşmedeki 11.1 maddesinde de sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıkların Alman Tahıl Ticareti Birleşik Sözleşme Şartlarının son baskısına tabi olacağı şeklinde düzenlendiğinden Alman Tahıl Ticareti Birleşik Sözleşme Şartları uyarınca Almanya’da bulunan Tarımsal Ürünler Borsası tarafından belirlenecek tahkim kurulunca uyuşmazlığın çözüme bağlanacağı düzenlendiğinden, tahkim şartına ilişkin sözleşmenin 11. maddesinin tahkim yeri ve uygulanacak hükümler bakımından kendi içerisinde kesin ve hiçbir kuşkuyla yer vermeyecek derecede düzenlenmediği anlaşıldığından mahkemece işin esasına girilerek dosyadaki tüm bilgi ve belgeler birlikte değerlendirilmek suretiyle oluşacak sonuca göre karar vermesi gerekirken yukarıda açıklanan gerekçelerle davanın tahkim şartı ilk itirazı nedeniyle usulden reddine karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.”, Yargıtay 11. HD, E: 2023/5030, K: 2024/6919, T: 30.9.2024 (www.lexpera.com.tr, s.e.t. 15.04.2025).

⁷⁷ “...Uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenmesine ilişkin irade açıklaması tahkim sözleşmesinin temel kurucu unsurudur. Geçerli bir tahkim sözleşmesinden bahsedilebilmesi için tarafların tahkim iradelerinin yazılı olarak yaptıkları sözleşmede ihtilafa yer vermeyecek

Tahkim sözleşmesinden tahkim iradesinin açıkça anlaşılması gerektiği arandığından, yargı kararlarında yazılı şekil şartının işlevine de vurgu yapılmaktadır. Bu doğrultuda, yazılı şekil şartının tarafların tahkim iradesinin belirlenmesine, tahkim iradesinin varlığına dair tereddütlerin giderilmesine ve bu hususa dair çıkan uyuşmazlıklarda tarafların hukukî güvenliklerinin sağlanmasına hizmet ettiği belirtilmektedir⁷⁸.

Yazılı şekil şartı ile bağlantılı olması sebebiyle tahkim sözleşmesinin dili hususunun ele alınması gerekir. Tahkim sözleşmesinin diline ilişkin olarak Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bir düzenleme yer almamakta, 1926 tarihli 805 sayılı İktisadi Müesseselerde Mecburî Türkçe Kullanılması Hakkında Kanun dikkate alınmaktadır. Buna göre yargı kararlarında, tarafların Türk tabiiyetinde olması hâlinde yazılı şekil şartı sağlayan ancak Türkçe olarak düzenlenmeyen tahkim sözleşmesinin geçersiz olduğu sonucuna varılmaktadır. Örneğin, Yargıtay'ın bir kararında tali acentelik sözleşmesinin taraflarının Türk vatandaşı olduğu ve acentelik sözleşmesinin haksız feshinden kaynaklı portföy tazminatına ilişkin bir uyuşmazlıkta, davalı tarafça tahkim itirazı ileri sürülmüşse de tahkim şartı içeren acentelik sözleşmesinin 805 sayılı Kanun gereğince yabancı dilde

şekilde açıkça belirtmeleri gerekir. Açık ve kesin irade açıklaması tahkim sözleşmesi ister ayrı bir tahkim sözleşmesi şeklinde isterse tahkim şartı şeklinde yapılsın sözleşmenin geçerliliği için aranan esaslı unsurlardanır. Başka bir deyişle tahkim sözleşmesinde tahkim iradesi açık, kesin ve hiçbir kuşkuyla yer vermeyecek derecede ortaya konulmalıdır. Zira uyuşmazlığın genel yol olan devlet yargılamasının dışına çıkarılarak taraf iradeleri ile tahkimin kapsamına alınması ve hakemde çözüleceğinin kabul edilmesi istisnâî bir durum olduğundan, tahkim sözleşmesinin geçerliliği de açık ve kesin bir tahkim iradesinin varlığını gerektirmektedir... Öte yandan 01.01.2008 tarihli sözleşmenin süre olarak sona ermesinden sonra taraflar arasındaki ilişki bu sözleşme çerçevesinde devam etse bile bu sözleşmedeki tahkim şartının da taraflarca kabul edildiği sonucuna varmak isabetsizdir. Yukarıda bahsedildiği üzere 01.01.2008 tarihli sözleşmede yer alan tahkim şartı bu sözleşmenin içerisinde yer alan herhangi bir hüküm değil bu sözleşmeden bağımsız ayrı bir sözleşmedir. Dolayısıyla tahkim sözleşmesinin uzatıldığına dair tarafların açık iradelerini gösteren bir delile dosyada rastlanmadığına göre taraflar arasındaki distribütörlük ilişkisi devam etse de tahkim sözleşmesinin uzatıldığından söz edilemez. Zira tahkim sözleşmesinin varlığı, tarafların açık tahkim iradelerinin mevcut bulunmasına bağlıdır. Tarafların bu konuda açık iradeleri yoksa uyuşmazlığın hakemde görülmesi mümkün değildir.”, Yargıtay HGK, E: 2023/103, K: 2023/1185, T: 29.11.2023 (www.lexpera.com.tr, s.e.t. 15.04.2025).

⁷⁸ “...Somut olayda davacı tahkim iradesini bildirmiştir. Ancak davalı taraf ise aynı iradeyi gösterdiğine ilişkin New York Sözleşmesinin II/2. maddesi kapsamında tahkim şartını kabul ettiğine dair herhangi bir irade açıklamasında bulunmamıştır. Bu durumda tarafların tahkim sözleşmesi konusunda birbirine uygun irade beyanında bulundukları kabul edilemez. Özellikle Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Sözleşmesi'nin II. maddesinde “yazılı şekil” koşulunun öngörülmesinin temel nedenlerinden birisinin de tarafların gerçek iradelerinin somut olarak belirlenmesi ve güvenli şekilde delillendirilmesi olduğu ve bu şekilde olası ihtilaflarda tarafların hukukî güvenliklerinin sağlanmasının amaçlandığı gözetildiğinde taraflar arasında geçerli bir tahkim sözleşmesinin mevcut olduğunun kabulüne olanak bulunmamaktadır.”, Yargıtay 19. HD, E: 2018/3644, K: 2020/253, T: 04.02.2020 (www.lexpera.com.tr, s.e.t. 16.04.2025).

düzenlenmesi sebebiyle geçersiz olduğu ve tahkim ilk itirazının reddedilmesi gerektiği belirtilmiştir⁷⁹.

Bölge adliye mahkemesi kararları, genel itibariyle zikredilen Yargıtay'ın ilgili kararı ile aynı yöndedir. Örneğin, Adana Bölge Adliye Mahkemesi'nin yakın tarihli olan konuya ilişkin bir kararında, Türk tabiiyetinde olan şirketler arasında Türkçe olarak akdedilmeyen satım sözleşmesindeki tahkim şartının 805 sayılı Kanun uyarınca geçersiz olduğu ve bu nedenle tahkim itirazı üzerine mahkemece davanın usûlden reddine karar verilmesinin isabetli olmadığı ifade edilmiştir⁸⁰. Aynı şekilde, Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi'nin bir kararında tahkim şartı içeren distribütörlük sözleşmesinin yabancı dilde düzenlendiği gerekçesiyle, Gebze Ticaret Sicili Müdürlüğüne kayıtlı olan şirketlerin davalı olduğu bir uyuşmazlığın tahkime konu edilemeyeceğine yer verilmiştir⁸¹.

⁷⁹ “...805 Sayılı İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkındaki Kanun'un 1. maddesi Türkiye Cumhuriyet tabiiyetindeki şirket ve müesseselerin ülke içindeki her türlü sözleşmeleri hesap ve defterlerini Türkçe olarak düzenlemek zorundadır. Bu zorunluluğa uyulmaksızın düzenlenen sözleşmeler ise aynı Kanun'un 4. maddesine göre geçersizdir. Somut olayda taraflar arasındaki tahkim şartını içeren acentalık sözleşmesi yabancı dilde düzenlenmiş olmakla yukarıda sözü edilen yasa gereğince geçersizdir. İlk derece mahkemesince davalının tahkim ilk itirazının reddedilmesi gerekir iken, yazılı gerekçe ile görevsizlik kararı verilmesi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle bozulması gerekmektedir.”, Yargıtay 11. HD, E: 2017/5003, K: 2019/842, T: 05.02.2019 (www.lexpera.com.tr, s.e.t. 16.04.2025). Tahkim şartının yer aldığı iki Türk şirketi arasındaki taşeronluk sözleşmesinden kaynaklanan alacak davası bakımından aynı yönde bkz. Yargıtay 11. HD, E: 2012/3122, K: 2012/4073, T: 16.3.2012 (www.lexpera.com.tr, s.e.t. 16.04.2025). Taraflar arasındaki tahkim şartının da bulunduğu lisans ve distribütörlük sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlık bakımından 805 sayılı Kanun doğrultusunda aynı sonuca varılan kararlar için bkz. Yargıtay 11. HD, E: 2012/4088, K: 2013/3972, T: 4.3.2013; Yargıtay 11. HD, E: 2014/1385, K: 2014/3815, T: 28.2.2014; Yargıtay 11. HD, E: 2016/5836, K: 2017/4720, T: 26.9.2017 (www.lexpera.com.tr, s.e.t. 16.04.2025). Ayrıca bkz. Yargıtay 11. HD, E: 2012/4088, K: 2013/3972, T: 4.3.2013 (www.lexpera.com.tr, s.e.t. 16.04.2025).

⁸⁰ “...Türk tabiiyetindeki şirketlerin her çeşit sözleşmeyi Türkçe yapması zorunlu olduğundan, yabancı bir dilde yapılmış bir sözleşmenin (geçerli olup olmadığı tartışılmaksızın) tahkim şartına ilişkin kısmı geçersiz olacaktır... sözleşmede uyuşmazlıkların ... Tahkim heyetince çözümleneceğine dair hükmün İngilizce dilinde kaleme alındığı, bu nedenle, aynı Kanun'un 4. maddesi uyarınca geçersiz olduğu, taraf şirketler arasında yabancı dilde yazılmış ve emredici yasa hükmüne aykırı olduğundan geçersiz olan sözleşme hükümlerine değer verilemeyeceği, bu nedenle mahkemece, davacı ile davalı şirket arasında tahkim şartını içeren sözleşmenin yabancı dilde düzenlenmiş olması nedeniyle, yukarıda sözü edilen yasa gereğince tahkim şartının geçersiz olduğu değerlendirilerek, davalının tahkim itirazının reddedilmesi ve davadaki uyuşmazlığın BK. hükümleri çerçevesinde ele alınması ve tarafların hukuki durumunun bu çerçevede tayin ve takdir edilmesi gerekirken, davanın, geçersiz sözleşmedeki tahkim şartı nedeniyle usulden reddine karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırıdır.”, Adana BAM 9. HD, E: 2025/1460, K: 2025/1315, T: 27.06.2025 (https://mevzuat.adalet.gov.tr/ictihat/1156346700, s.e.t. 03.08.2025).

⁸¹ “...Türk tabiiyetindeki şirketlerin her çeşit sözleşmeyi Türkçe yapması zorunlu olduğundan, yabancı bir dilde yapılmış bir sözleşmenin (geçerli olup olmadığı tartışılmaksızın) tahkim şartına ilişkin kısmı geçersiz olacaktır. Eldeki uyuşmazlıkta davalı şirketlerin Gebze Ticaret Sicili Müdürlüğüne kayıtlı Türk tabiiyetine bağlı şirketler olması nedeni ile tahkim şartı içeren sözleşmenin Türkçe yapılması gerektiği, taraflar arasındaki sözleşme Türkçe olmadığından

Yabancılık unsuru içeren ve yabancı dilde akdedilen tahkim sözleşmelerinin ise geçerli olduğu kabul edilmektedir. Örneğin, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi'nce davacı şirketin Türk tabiiyetinde olmaması sebebiyle yabancı dilde düzenlenen tahkim şartının 805 sayılı Kanun'a aykırı olmadığına ve bu şarta dayanılarak ilgili uyuşmazlığın tahkime konu edilebileceğine karar verilmiştir⁸². Başka bir kararda, yabancı şirket ile Türk şirketi arasında İngilizce olarak akdedilen yolcu bileti satış acentesi sözleşmesinde yer alan tahkim şartı 805 sayılı Kanun doğrultusunda geçerli sayılmıştır⁸³.

Türk tahkim hukukunda tahkim sözleşmesinin şekli bakımından, Alman hukukundaki gelişmelerin örnek alınmasının isabetli olup olmadığı üzerinde durulması gerekir. Alman Tahkim Hukukunun Modernleştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısında, uygulama yönünden tahkim sözleşmesinin şekle tâbi olmamasına dair ihtiyaç olduğu belirtilmektedir⁸⁴. Şekil şartına ilişkin değişikliklerle tahkim sözleşmesinin elektronik ortamda akdedilmesi yönündeki tereddütlerin bertaraf edileceği ifade edilse⁸⁵ de mevcut mevzuata göre tahkim sözleşmesinin elektronik ortamda akdedilmesi zaten mümkündür. Bu nedenle, şekil serbestisinin pratik bir ihtiyaç olduğu

805 sayılı Kanun hükümlerine tahkim şartı geçerli olmayıp davaya bakma yetkisinin Türk Mahkemelerinde olduğu anlaşılmıştır.”, Sakarya BAM 7. HD, E: 2021/1845, K: 2022/1700, T: 30.09.2022 (www.lexpera.com.tr, s.e.t. 17.04.2025). Aynı yönde bkz. Sakarya BAM, 7. HD., E: 2021/1074, K: 2022/557, T: 17.03.2022 (www.lexpera.com.tr, s.e.t. 17.04.2025).

⁸² “...Somut olayda, davacı şirketin Türk tabiiyetinde bulunmadığı uyuşmazlığın yabancılık unsuru içerdiği, taraflar arasında düzenlenen 18 Haziran 2012 tarihli sözleşmenin 21.1. Maddesinde taraflar arasındaki uyuşmazlığın münhasıran ve kesin olarak Zürih şehrinde bulunan bir tahkim mahkemesi kanalıyla, anlaşmazlık tarihinde geçerli ICA tahkim yönetmeliğine göre atınmış 3 adet tahkim hakimi tarafından anlaşmazlık tarihinde geçerli ICC tahkim yönetmeliği uyarınca çözümleneceği, dava dilinin Almanca olduğu kararlaştırılmıştır. 805 sayılı Kanunun 1. Maddesine göre bu kanunun uygulanabilmesi için tarafların her ikisinin de Türk tabiiyetinde bulunması gerekmekte olup, dava konusu olayda davacı şirket Türk tabiiyetinde bulunmadığından, sözleşmenin ve dava dilinin yabancı dilde olması 805 sayılı Kanuna aykırılık oluşturmayacaktır.”, İstanbul BAM 15. HD, E: 2022/1394, K: 2023/549, T: 10.05.2023 (www.lexpera.com.tr, s.e.t. 17.04.2025).

⁸³ “...Tahkim şartını içeren sözleşmenin bir tarafının yabancı şirket olması nedeniyle 805 sayılı Yasanın 1.maddesini uygulama olanağının bulunmadığı kanaatine varıldığından, davacının bu konudaki itirazı yerinde görülmediği gibi, yargılama sırasında dilekçeler teatisi aşamasında dile getirilmeyen 03/03/2010 tarihli Anlaşmadaki imzaya itirazına da itibar edilmemiştir. O halde ilk derece mahkemesince, yasal sürede yapılan tahkim ilk itirazlarının kabulü ile asıl ve birleşen davaların usulden reddi yönünde verilen kararda bir isabetsizlik görülmemiş olup, açıklanan nedenlerle asıl ve birleşen dava davacısı vekilinin istinaf başvurusunun esastan reddine dair aşağıdaki şekilde karar verilmiştir.”, İstanbul BAM 12. HD, E: 2019/2336, K: 2019/1638, T: 26.12.2019 (www.lexpera.com.tr, s.e.t. 17.04.2025). Ayrıca bkz. İstanbul BAM 12. HD, E: 2020/19, K: 2020/184, T: 13.10.2020 (www.lexpera.com.tr, s.e.t. 17.04.2025).

⁸⁴ Alman Medeni Usul Kanunu'nun § 1031 hükmüne dair değişiklik gerekçesi hakkında bkz. https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/2023_Modernisierung_Schiedsverfahrensrecht.html?nn=110518, s.e.t. 02.04.2025.

⁸⁵ Wagner, s. 1394.

sonucuna varmak zor görünmektedir⁸⁶. 1998 tarihinden önceki tahkim sözleşmesinin belirli bir şekil şartına bağlı kalmaksızın akdedilmesi imkânının yeniden Alman hukukuna kazandırılması hedeflense de öngörülen değişiklikle 1998 yılından önceki hukukî durumdan çok daha ötesine geçilmektedir.

Yazılılık şartı, tahkim sözleşmesinin şekli geçerliliği bakımından öngörülmekle birlikte, yargı kararlarında ifade edildiği üzere tarafların tahkim iradesinin belirlenmesine ve tahkim iradesinin varlığına dair tereddütlerin giderilmesine hizmet etmektedir⁸⁷. Bu bağlamda, tahkim sözleşmesinin varlığını ispatlayacak şekilde mevzuatta öngörülen şekillerden biri ile belgelendirilmesi tarafların menfaatine uygundur⁸⁸. Aksi durumda, şekil serbestisinden dolayı sözlü olarak akdedilen tahkim sözleşmesinin varlığının ispat edilmesinde sorunlar doğabilir. Devlet mahkemelerinde dava açılması hâlinde tahkim sözleşmesinin sözlü olarak akdedildiği gerekçesiyle tahkim itirazında bulunması üzerine yargılamanın sürüncemede kalması riski de ortaya çıkabilir⁸⁹. Bu doğrultuda, taraflardan birinin sözlü tahkim sözleşmesinin varlığına dayanması hâlinde, başkaca uyuşmazlıkların çıkması kuvvetle muhtemeldir⁹⁰.

Yazılı şekil şartı tahkim sözleşmesinin etkileri yönünden tarafları düşünmeye sevk etmekte ve tarafları aceleci davranmaktan korumaktadır. Tarafların belirli uyuşmazlıkları tahkim sözleşmesinin kapsamına dâhil etmemeleri hâlinde, yazılı şekil şartı tahkim iradesinin hangi uyuşmazlıklara ilişkin olduğunun sözleşmeden anlaşılmasını da kolaylaştırmaktadır⁹¹. Aksi

⁸⁶ Christian Armbrüster, “Modernisierung des Schiedsverfahrensrechts: Viel Licht, einige Schatten”, S. 3, 2024, Zeitschrift für Rechtspolitik, s. 66; Jonas Kiehl/Bero Gebhard, “Die Modernisierung des deutschen Schiedsverfahrensrechts”, S. 4, 2024, SchiedsVZ, s. 175; Münch, s. 2507.

⁸⁷ “...Somut olayda davacı tahkim iradesini bildirmiştir. Ancak davalı taraf ise aynı iradeyi gösterdiğine ilişkin New York Sözleşmesinin II/2. maddesi kapsamında tahkim şartını kabul ettiğine dair herhangi bir irade açıklamasında bulunmamıştır. Bu durumda tarafların tahkim sözleşmesi konusunda birbirine uygun irade beyanında bulundukları kabul edilemez. Özellikle Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Sözleşmesi’nin II. maddesinde “yazılı şekil” koşulunun öngörülmesinin temel nedenlerinden birisinin de tarafların gerçek iradelerinin somut olarak belirlenmesi ve güvenli şekilde delillendirilmesi olduğu ve bu şekilde olası ihtilaflarda tarafların hukuki güvenliklerinin sağlanmasının amaçlandığı gözetildiğinde taraflar arasında geçerli bir tahkim sözleşmesinin mevcut olduğunun kabulüne olanak bulunmamaktadır.”, Yargıtay 19. HD, E: 2018/3644, K: 2020/253, T: 04.02.2020 (www.lexpera.com.tr, s.e.t. 17.04.2025).

⁸⁸ Armbrüster, s. 66.

⁸⁹ Kristina Weiler, “Streitbeilegung am Schiedsort Deutschland – was die Modernisierung des Schiedsverfahrensrechts für Unternehmen bedeutet”, Mayıs 2024, Recht der Internationalen Wirtschaft, s. 246; Kiehl/Gebhard, s. 175.

⁹⁰ Armbrüster, s. 66.

⁹¹ “...Taraflar sözleşmenin bir kısmının uygulanmasından çıkan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözülmesini kararlaştırabilirlerse de; eldeki davanın dayanağı sözleşmenin tahkim şartını içeren 10.3 maddesinde sözleşmenin uygulanmasından doğabilecek her türlü anlaşmazlıklar hakemlik yoluyla çözülecektir demek suretiyle sözleşmeden ... uyuşmazlıkların tümünün tahkim yoluyla çözümünü kararlaştırdıktan sonra, hakemlik yoluyla çözülmesi mümkün olmayan hususlarda başvuru makamı Ankara mahkemeleri ve icra daireleridir demek suretiyle tahkim

durumda, örneğin sözleşmenin geçersizliğinden kaynaklı uyuşmazlıklar hariç tutulmak üzere ilgili sözleşmeden doğan uyuşmazlıklar yönünden tahkim sözleşmesi akdedilmişse, devlet mahkemelerine ve tahkim yargılamasına konu edilecek uyuşmazlıkların belirlenmemesi riski bulunmaktadır. Bu doğrultuda, yazılı şekil şartının tamamen kaldırılması yönündeki yaklaşım, tahkim iradesinin varlığının ortaya konulması ve tahkim sözleşmesine konu edilen uyuşmazlığın belirlenmesi yönünden tereddüt doğurmaktadır. O hâlde, yazılılık şartının sağladığı faydalar ile işlevi ve mevzuatta katı olarak düzenlenmeyişi dikkate alındığında söz konusu şartın korunması gerekir.

Tahkim sözleşmesinde sadece tarafların tahkim yoluna başvurmaları yönündeki iradelerine değil, tahkim yeri, tahkim dili, tahkim usulüne uygulanacak hukuk, kurumsal tahkim kuralları gibi hususlara da yer verilmektedir. Bu doğrultuda, söz konusu konuların yazılı şekilde ifade edilmemesi hâlinde, tahkim iradesinin ortaya konulmasının yanında, tahkim yoluna başvurulması ve yargılama süreci yönünden birtakım belirsizliklerin doğacağı aşikârdır. Bu hususların tanık beyanı ile açıklığa kavuşturulması mümkün değildir. Kaldı ki yazılılık şartı Kanun'dan çıkartılsa dahi malvarlığına ilişkin sonuçları olan tahkim sözleşmesinin senetle ispat kuralına tâbi olduğu iddia edilebilir. Dolayısıyla tahkim iradesinin anlaşılması ve sözleşmenin içeriğinin ortaya konulması, yazılı şekil şartının aranmasını gerektirir⁹². Bu bağlamda, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 47'nci maddesinde yetki sözleşmesi bakımından olduğu gibi tahkim sözleşmesi yönünden de yazılılık şartının geçerlilik şartı değil ispat şartı olarak düzenlenmesi gerektiği akla gelebilir. Ancak bu yöndeki bir düzenleme, tahkim sözleşmesinin yeminle yahut delil başlangıcı ve tanık beyanları ile ispat edilmesinin mümkün hale gelmesi şeklinde sonuçlar doğuracağı ve ispat şartına ait bu istisnalar tahkim şartının yazılı olarak yapılmasını gerektiren sebepleri ortadan kaldırmayacağı için kanaatimizce isabetli olmaz.

Tahkim sözleşmesinin yazılı şekle tâbi kılınmaması, yabancı hakem kararlarının tanınmasına ve tenfizine dair New York Sözleşmesi yönünden de tereddüt doğurmaktadır. Nitekim Sözleşme'nin 2'nci maddesinin ikinci fıkrasındaki düzenlemede yazılılık şartı öngörüldüğünden, ancak yazılı şekilde akdedilen tahkim sözleşmelerinin esas olduğu tahkim yargılamalarında verilen hakem kararlarının tanınması ve tenfizi mümkündür. Bu bağlamda,

iradelerinin mutlak ve kesin olmadığını ortaya koymuşlardır. Bu durumda, davalı her ne kadar bu kapsamda tahkim şartı itirazında bulunmuş ise de, taraflar arasında sözleşmeden ... uyuşmazlıkları tahkime getirebileceklerine dair tam bir tahkim iradesi bulunmadığından tahkim şartının geçersiz olduğunun kabul edilmesi ve tahkime ilişkin temyiz itirazının reddi gerekir.”, Yargıtay 11. HD, E: 2022/2762, K: 2023/7556, T: 20.12.2023. Ayrıca bkz. Yargıtay 11. HD, E: 2016/3383, K: 2017/5688, T: 24.10.2017; İstanbul BAM 13. HD, E: 2021/186, K: 2021/263, T: 25.02.2021 (www.lexpera.com.tr, s.e.t. 18.04.2025). Kısmi tahkim sözleşmesi yapılabileceği ve sözleşme dışında kalan uyuşmazlığın genel mahkemelere konu edilebileceği, tahkim sözleşmesinin şartı olduğu gerekçesiyle geçersizliğinin doğmayacağı yönünde bkz. L. Şanal Görgün/Levent Börü/Mehmet Kodakoğlu, Medeni Usul Hukuku, 12. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 723, dn. 12.

⁹² Born, s. 702-703.

tahkim sözleşmesinin şekle tâbi olmaktan çıkarılması, yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi yönünden sorun doğurur⁹³.

Tahkim sözleşmesinin şekle tâbi kılınmaması hâlinde, çare olacağı ifade edilen New York Sözleşmesi'nin 7'nci maddesi sadece tenfizin istenildiği devlette yazılılık şartı aranmadığı takdirde Sözleşme'deki tenfiz engelini bertaraf eder. Bu yönüyle, yazılı şekil şartının kaldırılması hâlinde, yazılı tahkim sözleşmesine dayanmayan yabancı hakem kararlarının tenfizinde güçlüklerle karşılaşılabilceği açıktır. Örneğin, Alman hukukunda değişikliğin yürürlüğe girmesinden sonra sözlü tahkim sözleşmesine dayanılarak verilecek olan bir hakem kararının Türkiye'de tenfiz edilmesine dair talep, New York Sözleşmesi ve Türk tahkim hukuku mevzuatı gereğince tahkim sözleşmesi yazılı olmadığı gerekçesiyle reddedilir. O hâlde, bu yaklaşım hakem kararının tenfizinin kolaylaştırılması yönündeki amaca hizmet etmemektedir⁹⁴. 2006 tarihli revizyon ile öngörülen UNCITRAL Model Kanunu'nun 7'nci maddesinin birinci seçeneğindeki yazılı şekil şartı, elektronik ortamda sözleşmenin yapılması da dâhil olmak üzere geniş anlamda öngörüldüğü için amaca uygundur. Bu nedenle, kanaatimizce tahkim sözleşmesindeki yazılılık şartının Model Kanun'un 7'nci maddesindeki birinci seçeneği kapsamında düzenlenmesi daha isabetlidir.

Tahkim Hukukunun Modernleştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısındaki tahkim sözleşmesinin şekline dair değişiklik, zikredilen bu gerekçelerle Türk tahkim hukuku bakımından örnek alınmamalıdır. Ancak tahkim sözleşmesinin şekline ilişkin güncel gelişmeler, Türk hukukundaki sözleşmenin diline dair düzenlemeler yönünden değerlendirilmelidir. Tahkim sözleşmesinin usul sözleşmelerinden biri olması ve asıl sözleşmeden bağımsız olması ve sözleşmenin dilinin belirlenmesinin temelinde pek çok etkenin bulunması 805 sayılı Kanun'un gözden geçirilmesini gerektirmektedir⁹⁵. Bunun yanında, tahkim sözleşmesinin şekline dair şartın kaldırılması yönündeki yaklaşımlar ve çalışmalar da anılan Kanun'un tahkim sözleşmelerine uygulanmasındaki yerindeliğinin yeniden ele alınması gereğini desteklemektedir.

Belirtmek gerekir ki yukarıdaki eleştiriler saklı kalmak üzere, Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı şirket ve müesseselerin devlet kurumlarında olan resmi işlerinde, özellikle vergi, çalışma, sosyal güvenlik ve sermaye piyasası mevzuatı gibi kamu hukukuna ait belge düzenini ilgilendiren, devlet kurumlarına teslimi ve ibrazı gereken yazılı belgelerin Türkçe dilinde yapılması önemli bir gerekliliktir. Bu gereklilik, ilgili devlet kurumlarının faaliyetlerinin düzenli şekilde yürütülebilmesi ve hukuk devleti

⁹³ Budak, 2012, s. 41. Yazılı bir tahkim sözleşmesini gerektiren New York Sözleşmesi kapsamında sorunların ortaya çıkıp çıkmayacağının belirsiz olduğu yönünde bkz. Wagner, s. 1394.

⁹⁴ Kiehl/Gebhard, s. 175, 181.

⁹⁵ Süheyla Balkar, "805 Sayılı Kanun'un Tahkim Anlaşmaları Üzerindeki Etkisi", Tahkim ve Uygulanacak Hukuk, Ziya Akıncı/Berk Demirkol (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 105 vd.; Mehmet Bahtiyar, "805 Sayılı Kanun'a Aykırılık ve Yabancı Dilde Yazılmış Tahkim Şartının Yaptırımı Sorunu", Prof. Dr. Zühtü Aytaç'a Armağan, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2025, s. 370 vd.

ilkesinin bir gereği olarak, belge ve kayıtların ilgili bireylerce anlaşılabilmesi bakımından bir ihtiyaca cevap vermektedir. Bu nedenle, 805 sayılı Kanun'un ilga edilmesi yerine, günümüz ihtiyaçlarına cevap vermekten uzak olan Kanun'un 1'inci ve 2'nci maddelerinin değıştirilmesi önerilebilir. Buna göre 805 sayılı Kanun'un 1'inci maddesindeki "muamele, mukavele, muhabere" ifadesi ile Kanun'un 2'nci maddesindeki "müessesatı ile ve Türkiye tebaasından olan efrat ile muhabere, muamele ve temaslarına ve" ifadesinin Kanun metninden çıkartılması gerekli ve yeterlidir.

KAYNAKÇA

- Akıncı Z, Milletlerarası Tahkim, 6. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021.
- Akman A, "Mecelle'de İspat Hukuku", C. 32, S. 1, 2024, SÜHFD, ss. 355-389.
- Alangoya Y, Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1973.
- Alangoya Y/Yıldırım M. K/Deren-Yıldırım N, Medeni Usul Hukuku Esasları, 8. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2011.
- Arslan R/Yılmaz E/Taşpınar Ayvaz S/Hanağası E, Medeni Usul Hukuku, 10. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2024.
- Armbrüster C, "Modernisierung des Schiedsverfahrensrechts: Viel Licht, einige Schatten", S. 3, 2024, Zeitschrift für Rechtspolitik, ss. 65-96.
- Atalay A, "İslam Hukukunda Elektronik Ortamda Akitleşme", C. 4, S. 8, 2015, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, ss. 21-42.
- Atalı M/Ermenek İ/Erdoğan E, Medeni Usul Hukuku, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024.
- Bahtiyar M, "805 Sayılı Kanun'a Aykırılık ve Yabancı Dilde Yazılmış Tahkim Şartının Yaptırımı Sorunu", Prof. Dr. Zühtü Aytaç'a Armağan, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2025, ss. 355-378
- Balkar S, "805 Sayılı Kanun'un Tahkim Anlaşmaları Üzerindeki Etkisi", Tahkim ve Uygulanacak Hukuk, Ziya Akıncı/Berk Demirkol (ed.), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, ss. 71-109.
- Birsel M. T/Budak A. C, "Milletlerarası Tahkim Konusunda Türk Hukuku Açısından Sorunlar ve Öneriler - Türk Tahkim Hukuku ve UNCITRAL Kanun Örneği", Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi? I, Sempozyum-Bildiriler-Tartışmalar, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1997, ss. 169-223.
- Born G. B, International Commercial Arbitration, 3. Edition, Vol. I, Wolters Kluwer, The Netherlands, 2021.
- Bozkurt Yüksel A. E, "UNCIRAL ve UNCITRAL Model Kanunu'na Genel Bir Bakış", C. 2, S. 4, 2011, TAAD, s. 135-172.
- Brunner A/Gasser D/Schwander I, Schweizerische Zivilprozessordnung (ZPO), 2. Auflage, Dike Verlag, Zürich, 2016.
- Buchwitz W, Schiedsverfahrensrecht, Springer, Berlin, 2019.
- Budak A. C, "Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Tahkim Hükümleri", C. I, S. 1, 2012, UTDER, ss. 31-60.
- Budak A. C, Avrupa'da Hukuk Yargılamasının Kısa Tarihi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2023.
- Budak A. C/Özkan Y, "Türk Medeni Usul Hukukunun Yüz Yıllık Tarihi", S. 71, 2023, Adalet Dergisi, ss. 89-117.
- Budak A. C/Karaaslan V, Medeni Usul Hukuku, 8. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024.
- Dayınlarlı K, UNCITRAL Kurallarına Göre Uzlaşma ve Tahkim, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Ankara, 2000.
- Deren Yıldırım N, UNCITRAL Model Kanunu ve Milletlerarası Tahkim Kanunu Çerçevesinde Milletlerarası Tahkimin Esaslı Sorunları, Alkim Yayınevi, İstanbul, 2004.
- Ermenek İ, "Medeni Usul Hukukunda Şekilcilik", C. 4, S. 2, 2000, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 142-180.
- Esen E, "Uluslararası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşmalarının Şekli", S. 1-2, 2008, MHB, ss. 65-114.
- Fasching H. W, Schiedsgericht und Schiedsverfahren im österreichischen und im internationalen Recht, Manz Verlag, Wien, 1973.

Fasching H. W, “Die Form der Schiedsvereinbarung”, Wolfgang Jelinek (ed.), Festgabe für Hans W. Fasching zum 70. Geburtstag, Manz Verlag, Wien, 1993, ss. 371-399.

Fasching H. W/Konecny A, Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen, 4. Band/2. Teilband, 3. Auflage, Manz Verlag, Wien, 2016.

Görgün Ş/Börü L/Kodakoğlu M, Medeni Usul Hukuku, 12. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023.

Haarmann W, “Zum Schriftformerfordernis für Schiedsvereinbarungen”, Festschrift für Klaus J. Hopt zum 70. Geburtstag am 24 August 2010, De Gruyter, Berlin, 2010, ss. 2779-2789.

Kiehl J/Gebhard B, “Die Modernisierung des deutschen Schiedsverfahrensrechts”, S. 4, 2024, SchiedsVZ, ss. 173-224.

Koral R, “Birleşmiş Milletler Cenevre Konferansı ve 21 Nisan 1961 Tarihli Sözleşme”, S. 3-4, 1964, İÜHFİM, ss. 745-783.

Kuru B, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, Demir-Demir, C. VI, İstanbul, 2001.

Kuru B, Medeni Usul Hukuku El Kitabı, C. II, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2020.

Lew J. D. M/Mistelis L. A/Kröll S. M, Comparative International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, The Netherlands, 2003.

Münch J, “Ein großer Edelstein - zur angedachten Neuregelung des § 1031 ZPO”, S. 43, 2024, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, ss. 2506-2515.

Oberhammer P/Domej T/Haas U, Kurzkommentar ZPO, 3. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2021.

Özbek M. S, “Milletlerarası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözüm Merkezinde Tahkim Yargılamasının Usulü”, C. 8, S. 2, 2021, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, ss. 17-86.

Özbek M. S, Tahkim Hukuku, C. I, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2022.

Özdemir A, “Akitlerde İrade Beyanı”, C. 8, S. 2, 2008, ÇÜİFD, ss. 117-131.

Özsu G, “ICSID Tahkimi Bakımından ‘Tahkime Rıza’ ve Bu Rıza Çerçevesinde Tahkim Öncesi Süreçler”, S. 34, 2018, TAAD, ss. 587-610.

Pekcanitez H/Atalay O/Özekes M, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 12. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024.

Postacıoğlu İ. E, Şahadetle İspat Memnuiyeti ve Hudutları, 2. Baskı, Baha Matbaası, İstanbul, 1964.

Postacıoğlu İ. E, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1975.

Postacıoğlu İ. E/Altay S, Medeni Usul Hukuku Dersleri, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015.

Raeschke-Kessler H, “Gedanken zur Novellierung des Zehnten Buchs der ZPO”, Festschrift für Siegfried H. Elsing, Recht und Wirtschaft Verlag, Frankfurt 2015, ss. 433-452.

Rechberger W. H/Klicka T, Zivilprozessordnung, 5. Auflage, Österreich Verlag, Wien, 2019.

Saylan Ş, “İslam Hukukunda Senet Tanzimi ve Senetlerin Şekil Şartları”, C. 3, S. 1, 2016, KTÜİFD, ss. 63-90.

Spühler K/Tenchio L/Infanger D, Basler Kommentar Schweizerische Zivilprozessordnung, 3. Auflage, Stämpfli Verlag, Basel, 2017.

Stacher M, Einführung in die internationale Schiedsgerichtsbarkeit der Schweiz, Dike Verlag, Zürich, 2021.

Sütken E, “Roma Hukukunda Stipulatio (Sözlü Sözleşme)”, C. 11, S. 1, 2025, AndHD, ss. 203-229.

Şit B, “Tahkim Anlaşmasının Şekli: Yazılı Şekil Şartı ve İnternet Aracılığı ile Akdedilen Tahkim Anlaşmaları”, S. 1-2, 2005-2006, MHB, ss. 411-436.

Tanrıver S, Medeni Usul Hukuku, C. II, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2025.

Ülker İ, “Osmanlı Yargılama Hukukunda Yazılı Delil Olarak Hüccet”, C. 33, S. 1, 2025, SÜHFD, ss. 817-847.

Üstündağ S, Medeni Usul Hukukunda Kanun Yolları ve Tahkim, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1968.

van den Berg, A. J, The New York Arbitration Convention of 1958: Towards a Uniform Judicial Interpretation, Kluwer Law and Taxation, The Netherlands, 1981.

Wagner F, “Zum Eckpunktepapier des Bundesministeriums der Justiz zur Modernisierung des deutschen Schiedsverfahrensrechts”, S. 27, 2023, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, ss. 1393-1402.

Weiler K, “Streitbeilegung am Schiedsort Deutschland – was die Modernisierung des Schiedsverfahrensrechts für Unternehmen bedeutet”, Mayıs 2024, Recht der Internationalen Wirtschaft, ss. 245-247.

Wolff R, “Empfiehl sich eine Reform des deutschen Schiedsverfahrensrechts?”, S. 6, 2016, SchiedsVZ, ss. 293-306.

Wolff R, “Modernisierung des deutschen Schiedsverfahrensrechts: die Eckpunkte des Bundesministeriums der Justiz”, S. 31, 2023, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, ss. 1623-1634.

Yavuz C, “Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi ve Tâbi Olduğu Hükümler”, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, II. Uluslararası Özel Hukuk Sempozyumu “Tahkim”, İstanbul, 2009, ss. 133-177.

Yeğengil R, Tahkim, İstanbul Cezaevi Matbaası, İstanbul, 1974.

Yeşilova B, Milletlerarası Ticari Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir, 2008.

Yeşilova B, “1961 Cenevre (Avrupa) Sözleşmesi’nin Türk Milletlerarası Tahkim Hukukundaki Yeri ve Uygulama Alanı (MTK m. 1/VI)”, C. 3, S. 2, 2014, UTDER, ss. 137-186.

Yılmaz E, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi? II, Taslaklar-Tartışmalar-Öneriler, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1999.

Yılmaz E, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. IV, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2021.